

NADER ONDERZOEK

KERKUIL

*Aanvullend onderzoek in het kader van
de Omgevingswet*

Locatie: Peelstraat 15 Wanroij

Rapportnummer: 2024-BE-0771

In opdracht van:
DLV Advies

Colofon

Rapportage

Brabant Eco

Rapportnummer

2024-BE-0771

Opdrachtgever

DLV Advies

Locatie

Peelstraat 15

Wanroij

Opleverdatum

21 augustus 2024

Uitvoerder

Brabant Eco
Ecologische Dienstverlening

Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van dit rapport is niet toegestaan zonder vermelding van bron.

Dit rapport is met de grootste zorg samengesteld. Desondanks aanvaardt Brabant Eco geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek door toepassing van adviezen.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	3
1. INLEIDING EN ONDERZOEK	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doelstelling	4
1.3 Centrale vraagstelling	4
1.4 Criteria.....	5
1.5 Geldigheid onderzoek.....	5
2. BELEIDSKADER	6
2.1 Soortenbescherming	6
2.2 Zorgplicht.....	7
3. PLANGEBIEDSBESCHRIJVING.....	8
3.1 Situering plangebied	8
4. ONDERZOEK.....	10
4.1 Volledigheid van de inventarisatie	10
4.2 Kerkuil	10
4.3 Overige soorten	13
5. RESULTATEN EN ADVIES	14
5.1 Resultaten	14
5.2 Toetsing Omgevingswet/staat van instandhouding	14
5.3 Aanbevelingen	14
6. BRONNEN	16

SAMENVATTING

Initiatiefnemer is bezig het plangebied Peelstraat 4b-6-11-15 te Wanroij te herontwikkelen. De varkenshouderij aan Peelstraat 4b-6-15 heeft gebruikt gemaakt van de warme saneringsregeling varkenshouderij 2020. De bedrijfsbebouwing is gesloopt. Hier zullen nieuwe woningen worden gerealiseerd. Bij de voormalig melkveehouderij aan Peelstraat 11 is men bezig een gemengd niet-agrarisch bedrijf te realiseren. Hier wordt momenteel een nieuwe loods gebouwd. De cultuurhistorisch waardevolle schuur bij Peelstraat 15 zal worden gerenoveerd. Aan de zuidzijde van industrieterrein Molenveld zal uitbreiding plaatsvinden.

Bij deze werkzaamheden is de opdrachtgever gebonden aan de Wet natuurbescherming. Naar aanleiding van deze ruimtelijke ingreep en ontwikkeling is er voorafgaand aan dit rapport in november 2023 een quickscan flora en fauna uitgevoerd door Brabant Eco (rapportage met nummer 2023-BE-0771 d.d. 4 december 2023) vanuit het wettelijk kader van de Wet natuurbescherming.

Op basis van voornoemde quickscan naar natuurwaarden is er geadviseerd om aanvullend onderzoek uit te laten voeren naar het potentieel voorkomen van kerkuil en de functie van het plangebied voor deze soort(groep)en aan de Peelstraat 15 te Wanroij.

Deze rapportage is een verslaglegging van het gedane onderzoek met te verwachten effecten en kan als addendum van de quickscan worden gebruikt.

Het doel van het aanvullend onderzoek is te onderzoeken of het plangebied deel uitmaakt van het functionele leefgebied van genoemde soort en zo ja, met welke functie. Eveneens wordt naar aanleiding van de onderzoeksresultaten een effectbeoordeling gedaan om te toetsen of de Wet natuurbescherming wordt overtreden door de voorgenomen ruimtelijke ingreep.

Tijdens het uitgevoerd onderzoek van februari 2024 tot en met augustus 2024 zijn geen waarnemingen gedaan van uilen. Ook zijn de tijdens de quickscan waargenomen sporen niet veranderd.

Dit leidt tot de conclusie dat er geen nest- of roestplaatsen van uilen aanwezig zijn in de te renoveren cultuurhistorische schuur. De waargenomen roestplaats tijdens de uitgevoerde quickscan is tijdens het onderzoek niet in gebruik geweest door uilen.

Er zijn daardoor geen effecten te verwachten die van negatieve invloed zijn op de duurzame staat van instandhouding van de waargenomen soorten en hun functioneel leefgebied.

De Wet natuurbescherming wordt niet overtreden door de voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling.

Een omgevingsvergunning in het kader van de ecologie voor het uitvoeren van de plannen is dan ook niet nodig.

Brabant Eco
Augustus 2024

1.1 Aanleiding

Volgens opdrachtgever DLV Advies is men voornemens om de cultuurhistorisch waardevolle schuur in het plangebied aan de Peelstraat 15 te Wanroij te renoveren. Industrierrein Molenveld zal richting het zuiden worden uitgebreid.

Bij deze werkzaamheden is opdrachtgever gebonden aan de Omgevingswet. Volgens nationale en internationale regelgeving is het verplicht om voordat de ingreep plaatsvindt onderzoek te doen naar de aanwezigheid van beschermde flora en fauna.

In dit kader is medio november 2023 een quickscan flora en fauna uitgevoerd door Brabant Eco (rapportage met nummer 2023-BE-0771 d.d. 4 december 2023).

Uit deze quickscan is naar voren gekomen dat het plangebied mogelijk geschikt is als verblijfplaats en functioneel leefgebied voor beschermde fauna soorten.

Citaat uit het rapport:

"Op basis van de uitgevoerde quickscan wordt geconcludeerd dat er met de renovatiewerkzaamheden van de cultuurhistorische schuur mogelijk een vaste rustplaats van een kerkuil verloren gaat. Ook is het weiland mogelijk essentieel onderdeel van het foerageergebied van kerkuilen. Met de werkzaamheden kan dus de Wet natuurbescherming worden overtreden. Een nader onderzoek is noodzakelijk."

Bij de ecologische quickscan is vastgesteld dat het slopen van de cultuurhistorische schuur mogelijk tot gevolg heeft dat een roestplaats van de kerkuil verloren kan gaan.

Hierdoor worden met de sloop mogelijk verbodsbepalingen uit de Omgevingswet overtreden. Een nader onderzoek naar de kerkuil wordt aanbevolen.

In opdracht heeft Brabant Eco een nader onderzoek naar de kerkuil uitgevoerd. De bevindingen van dit vervolgonderzoek zijn beschreven in deze rapportage en kan als addendum van de quickscan worden gebruikt.

1.2 Doelstelling

Het doel van het aanvullend nader onderzoek is te onderzoeken of het plangebied deel uitmaakt van het functionele leefgebied van de kerkuil en zo ja, met welke functie.

Eveneens wordt naar aanleiding van de onderzoeksresultaten een effectbeoordeling gedaan om te toetsen of de Omgevingswet wordt overtreden door de voorgenomen ruimtelijke ingreep.

1.3 Centrale vraagstelling

Vragen die centraal staan binnen dit nader onderzoek:

- Maken kerkuilen (en andere soorten) gebruik van het plangebied als nest- verblijf- of roestplaats?
- Heeft de ruimtelijke ingreep een negatief effect op aanwezige genoemde diersoorten?
- Is het naar aanleiding van de ruimtelijke ingreep noodzakelijk een ontheffing aan te vragen in het kader van de Omgevingswet?

1.4 Criteria

Op dit natuuronderzoek zijn de volgende criteria van toepassing:

- Het onderzoek is uitgevoerd door deskundige ecologen volgens de definitie van de Rijksdienst voor ondernemend Nederland (ecologisch deskundige/RVO.nl).
- Het onderzoek is uitgevoerd door een onafhankelijk adviesbureau. Brabant Eco en ^{5.1.2e} verklaren hierbij geen enkel belang te hebben in de uitkomst van dit onderzoek.
- De resultaten zijn zo objectief en betrouwbaar mogelijk verkregen.
- Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Omgevingswet, waarbij onderzoek is uitgevoerd naar de aanwezigheid van uilen en het functioneel gebruik van het plangebied.
- Bij het hanteren van het protocol, wordt in juridische zin voldaan aan de wensen die het bevoegd gezag stelt. Tevens wordt voldaan aan de inspanningsverplichting om tot een gedegen onderzoek te komen.
- Bij het veldonderzoek is door Brabant Eco gebruik gemaakt van een batdetector, de Batlogger M of M2, voor het maken van geluidsopnames in het veld. Voor de analyse van de geluidsopnames is gebruik gemaakt van het programma BatExplorer.
- Het onderzoek naar uilen is uitgevoerd conform het Kennisdocument Kerkuil, Tyto alba, versie 1.0 juli 2017 (bijlage 1)

1.5 Geldigheid onderzoek

Houdbaarheid van verspreidingsgegevens zijn aan een maximale periode gebonden.

Voor zwaar beschermde soorten als vleermuizen geldt een bruikbaarheidsperiode van circa 2-3 jaar. Na deze periode zijn de gegevens verouderd en dient beoordeeld te worden of de gegevens voldoende up-to-date zijn om te gebruiken bij ruimtelijke ingrepen.

Bovengenoemde geldigheidstermijnen zijn in de Omgevingswet niet dwingend voorgeschreven en kunnen afwijken indien de omstandigheden ter plaatse dat verlangen. Voor dit alles geldt wel dat het plangebied niet significant is veranderd waardoor nieuwe leefsituaties kunnen zijn ontstaan.

De Omgevingswet is sinds 1 januari 2024 de Nederlandse wet waarin onder andere de Wet natuurbescherming is opgenomen. In de Omgevingswet is zowel de bescherming van planten- en diersoorten, als de bescherming van natuurgebieden en houtopstanden geregeld. De Omgevingswet bestaat uit een algemene wettekst dat per procesonderdeel nader is uitgewerkt in vier Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's) en de Omgevingsregeling.

Op enkele uitzonderingen na, zijn de provincies het bevoegd gezag van de wet. De provincies organiseren de vergunningverlening en handhaving.

2.1 Soortenbescherming

De Omgevingswet maakt onderscheid tussen drie beschermingsregimes: bescherming van Vogelrichtlijnsoorten, Habitatrichtlijnsoorten en andere soorten. Elk van deze beschermingsregimes kent zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of omgevingsvergunning. Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen via een omgevingsvergunning of vrijstelling moet aan drie criteria zijn voldaan:

- Ten eerste mag alleen van de verbodsbepaling afgeweken worden als er geen andere bevredigende oplossing voor de handeling mogelijk is.
- Ten tweede moet tegenover de afwijking van het verbod een in de wet genoemd belang staan. De wet geeft voor de verschillende beschermingsregimes aan wat die belangen zijn zoals volksgezondheid of openbare veiligheid.
- Tenslotte mag de ingreep geen afbreuk doen aan de staat van instandhouding van de soort.

Als aan deze drie vereisten voldaan is kan een omgevingsvergunning worden verleend. Voor een aantal handelingen zijn bovendien vrijstellingen mogelijk, bijvoorbeeld in de vorm van een provinciale verordening of een gedragscode. Wel zal rekening gehouden moeten worden met de zorgplicht en het dierenwelzijn.

2.2.1 Vogelrichtlijnsoorten

De Vogelrichtlijn is in 1981 van kracht geworden. Het doel van de Vogelrichtlijn is het in stand houden van alle natuurlijke, in Europa in het wild levende, vogelsoorten. De Vogelrichtlijn vereist dat EU-lidstaten alle nodige maatregelen treffen om de populatie van alle vogelsoorten op een niveau te houden of te brengen. Daarnaast moeten de lidstaten alle nodige maatregelen treffen om voor deze vogels een 'voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen'. De richtlijn is dus van toepassing op vogels, hun eieren, hun nesten en ook hun leefgebieden. Van de soorten die beschermd worden onder de Vogelrichtlijn is geen limitatieve lijst beschikbaar. Het gaat om ca. 700 soorten die van nature voorkomen op het grondgebied van de Europese Unie. In de praktijk betreft het alle soorten die in Nederland als broedvogel, standvogel, wintergast of doortrekker aanwezig kunnen zijn, met uitzondering van exoten. De Omgevingswet bevat een aantal verboden handelingen die van toepassing zijn op alle inheemse vogels in heel Nederland.

2.2.2 Habitatrichtlijnsoorten

De Habitatrichtlijn is in 1992 van kracht geworden. Het doel van de Habitatrichtlijn is het waarborgen van de biologische diversiteit in de Europese Unie door de natuurlijke habitats en wilde planten- en diersoorten die van Europees belang zijn in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen. Dit zijn soorten die genoemd zijn in bijlage IV van de Habitatrichtlijn, bijlage II van het Verdrag van Bern en bijlage I van het Verdrag van Bonn, voor zover hun natuurlijke verspreidingsgebied zich in Nederland bevindt. Op deze soorten (zie bijlage 2) is het beschermingsregime van de Omgevingswet van toepassing.

2.2.3 Andere soorten

De nationaal beschermde soorten, ‘andere soorten’, staan vermeld in bijlage IX van het Bal. Dit zijn soorten die in Nederland beschermd zijn en niet vermeld zijn in de Europese richtlijnen en verdragen. Het betreft een limitatieve lijst van zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten voorkomend in Nederland (zie bijlage 3). De beschermde status van soorten kan per provincie verschillen. Provincies hebben de bevoegdheid om bij provinciale verordening vrijstelling te verlenen voor nationaal beschermde soorten. Er is dan voor die soorten geen omgevingsvergunning nodig.

Beschermingsregime Vogelrichtlijnsoorten art. 11.37 Bal	Beschermingsregime Habitatrichtlijnsoorten art. 11.46 Bal	Beschermingsregime andere soorten (nationaal beschermd) art. 11.54 Bal
Lid 1a: Het is verboden van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn opzettelijk te doden of te vangen.	Lid 1a: Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onder a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.	Lid 1a: Het is verboden in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in bijlage IX, onder A opzettelijk te doden of te vangen.
Lid 1b: Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld onder a te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.	Lid 1b: Het is verboden dieren als bedoeld onder a opzettelijk te verstoren.	Lid 1b: Het is verboden vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren als bedoeld onder a opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
Lid 1c: Het is verboden eieren van vogels als bedoeld onder a te rapen en deze onder zich te hebben.	Lid 1c: Het is verboden eieren van dieren als bedoeld onder a opzettelijk te vernielen of te rapen in de natuur	1c: Het is verboden vaatplanten van de soorten, genoemd in bijlage IX, onder B, opzettelijk in hun natuurlijke verspreidingsgebied te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.
Lid 1d: Het is verboden vogels als bedoeld onder a opzettelijk te storen.	Lid 1d: Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder a te beschadigen of te vernielen.	
	Lid 1e: Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onder b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.	

Tabel: Verbodsbepalingen beschermingsregimes Omgevingswet

2.2 Zorgplicht

De Omgevingswet bevat een algemene zorgplicht (artikel 1.8 Omgevingswet). Dit houdt in dat overheden, bedrijven en burgers verantwoordelijk zijn voor een veilige en gezonde leefomgeving. Deze algemene zorgplicht is niet van toepassing als er een specifieke zorgplicht geldt of er specifieke decentrale of rijksregels zijn.

Naast de algemene zorgplicht is in de Omgevingswet ook een algemeen verbod opgenomen (artikel 1.7a Omgevingswet). Het is verboden om een activiteit te verrichten of na te laten als daardoor *aanzienlijke* nadelige gevolgen voor de fysieke leefomgeving (dreigen te) ontstaan.

Voor bijna alle activiteiten in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) geldt een specifieke zorgplicht. Specifieke zorgplichten borduren voort op de algemene zorgplicht, maar zijn concreter. Er geldt een specifieke zorgplicht voor onder andere flora- en fauna-activiteiten (artikel 11.27 Bal), Natura 2000-gebieden (artikel 11.6 Bal) en houtopstanden (artikel 11.16 Bal). Een specifieke zorgplicht verbiedt handelingen waarvan iedereen zou moeten weten dat ze niet door de beugel kunnen. Een handeling valt onder een specifieke zorgplicht als degene die de activiteit verricht *weet of redelijkerwijs kan vermoeden* dat die handeling nadelige gevolgen kan hebben voor de fysieke leefomgeving. Ook iets nalaten kan onder de specifieke zorgplicht vallen. De specifieke zorgplichten gelden ook als er gedetailleerde rijksregels voor een activiteit zijn.

3.1 Situering plangebied

Het plangebied is gelegen aan de Peelstraat 15, ten zuiden van de kern van Wanroij, in de gemeente Land van Cuijk.

Het plangebied ligt ten zuiden van het bedrijventerrein Molenveld. De directe omgeving van het plangebied bestaat voornamelijk uit agrarische percelen en bedrijfsgebouwen. De ligging van het plangebied in de wijdere omgeving is weergegeven in onderstaande afbeelding.

Globaal omljnd plangebied in blauw. Bron: Google Earth.

3.2 Kerkuil

Volgens het uitgevoerde flora en fauna onderzoek is het plangebied geschikt voor vaste rust- en verblijfplaatsen van diverse vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten in gebouwen, met name de kerkuil.

Citaat uit het rapport:

"Tijdens het veldbezoek zijn in de cultuurhistorische schuur braakballen en krijtsporen aangetroffen van kerkuilen. Ook is er bij de naastgelegen woning een uilenkast ingebouwd. Het grasveld waar men voornemens is het industrieterrein uit te breiden dient mogelijk als essentieel foerageergebied voor kerkuilen."

Braakballen en uitwerpselen van een kerkuil
Bron: Quickscan Brabant Eco d.d.4 December 2023

Ingang van de uilenkast bij Peelstraat 15

4.1 Volledigheid van de inventarisatie

Het onderzoek is volgens de genoemde protocollen en Kennisdocumenten uitgevoerd. Een inventarisatie blijft echter uiteraard een steekproef. Het is dan ook mogelijk dat soorten en functies niet waargenomen zijn, terwijl dat ze (op een ander tijdstip) wel aanwezig zijn. Dit is echter acceptabel, de Omgevingswet vraagt een initiatiefnemer om alles te doen wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden. Met de gekozen methode en inspanning is dan ook voldoende invulling gegeven aan de Omgevingswet. Wat betreft het (voor)onderzoek heeft de initiatiefnemer dan ook gedaan wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden.

De onderzoekers van Brabant Eco zijn deskundig zoals de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland bedoeld. Er wordt gewerkt vanuit de expertise van de te onderzoeken soorten opgedaan door ervaring, studie, vrijwilligerswerk en bijscholing onder andere door de opleidingen in natuur, vogels, amfibieën en reptielen en vleermuizen (planologie en analyse van geluiden) en scholing algemeen in ecologie en natuurwetgeving. Brabant Eco voert ecologisch onderzoek uit voor een opgebouwde kring van opdrachtgevers onder ecologische bureaus, overheden, bedrijven en particulieren. De onderzoeken zijn uitgevoerd door de medewerkers: 5.1.2e, 5.1.2e (FR) en 5.1.2e (WB).

4.2 Kerkuil

4.2.1 Introductie kerkuil

Kerkuilen (*Tyto alba*) zijn standvogels, als ze eenmaal zijn gevestigd, blijven kerkuilen meestal hun hele leven in hetzelfde gebied. Slechte weersomstandigheden en voedselschaarste in de winter kunnen leiden tot zwervgedrag. Kerkuilen broeden vooral in de hoge, donkere en tochtvrije delen van boerenschuren, kerken, kastelen en torens. Die moeten dan wel voor de kerkuil toegankelijk zijn. De kerkuil broedt tegenwoordig in ongeveer 90 procent van de gevallen in nestkasten die in deze gebouwen zijn geplaatst. Bij uitzondering broedt de kerkuil ook nog wel eens in een holle boom.

De paarband is sterk. Als één van de volwassen vogels sterft, wordt zijn of haar plek meestal snel ingenomen door een nieuwe partner. De voortplantingsperiode begint in februari met toenemend territoriaal gedrag. Ook zijn beide partners steeds meer aanwezig op de nestplaats. Het nest bestaat uit een zacht laagje met wat braakballen. De leg van de eerste broedsels vindt meestal van eind maart tot begin mei plaats. In muizenrijke jaren zijn er vervolgbroedsels in juli en augustus en soms ook nog van oktober tot december. In die periode brengt het mannetje voedsel naar het vrouwtje. De eieren komen één tot twee dagen na elkaar uit. Ongeveer zestig dagen nadat ze uit het ei zijn gekomen, zijn de jongen vliegvlug. In hun tiende week worden de jongen langzamerhand zelfstandig. Ze worden dan nog maar weinig door hun ouders gevoerd. Als ze 3 tot 4 maanden oud zijn, worden ze uit het territorium van hun ouders verjaagd. Aan het einde van het eerste levensjaar zijn kerkuilen geslachtsrijp.

Kerkuilen zijn echte nachtjagers. Vanaf een uur na zonsondergang verlaat de kerkuil zijn roestplaats om te gaan jagen. De kerkuil jaagt laagvliegend via vaste routes, biddend, vanaf zitplekken zoals hekpalen of kilometerpaaltjes langs wegen, en vanaf laaghangende takken van bomen. Kerkuilen hebben een goed ontwikkeld gehoor. Ze vliegen vrijwel geheel geruisloos. Het foerageergebied wordt vaak gedeeld met andere kerkuilen. Alleen in de buurt van de nestplek is de kerkuil fel territoriaal. Muizen vormen ongeveer 98

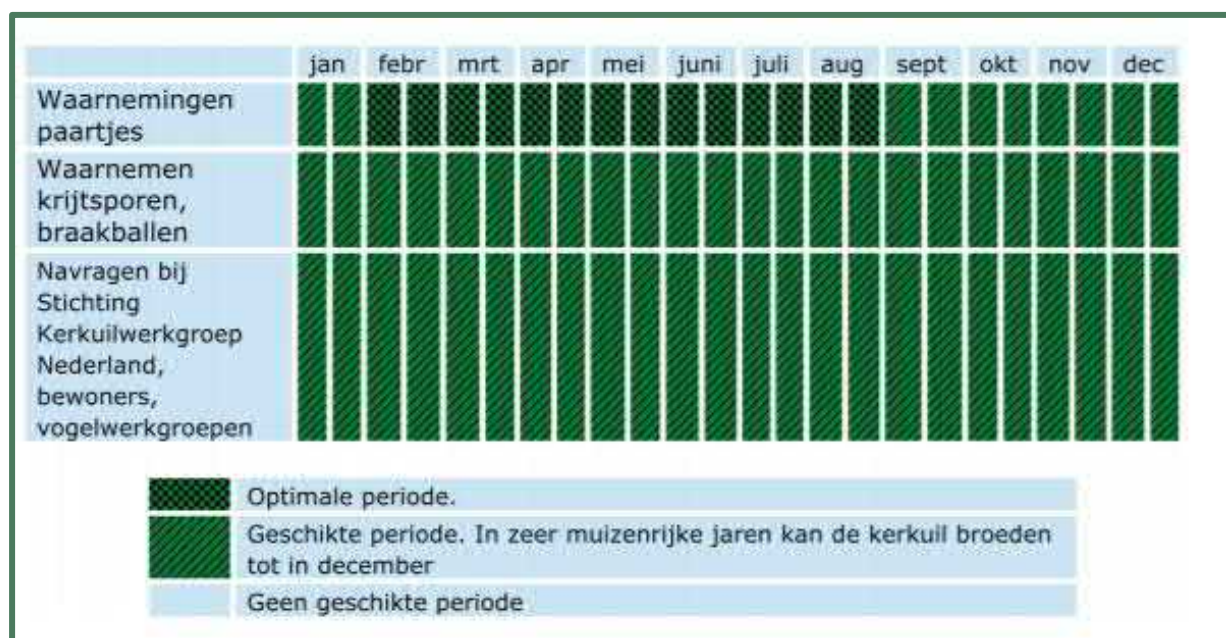
procent van het voedsel van de kerkuil. De veldmuis is één van de belangrijkste prooidieren. Afhankelijk van het aanbod eet een kerkuil ook wel eens een mus.

4.2.2 Onderzoeksmethode

Voor het onderzoek naar de kerkuil onderzoek zijn de richtlijnen van het Kennisdocument Kerkuil van BIJ12 (bijlage 1) gebruikt.

Voor de kerkuil vinden er 3 bezoeken plaats tussen februari en half oktober in de avond of in de nacht. Er wordt dan gepost in het plangebied voor het nader onderzoek naar het territorium van een kerkuil. Hiermee wordt bepaald of kerkuilen op de locatie een vaste verblijfplaats hebben en of ze op een andere manier gebruik maken van het plangebied.

De inventarisatie moet bij voorkeur tijdens goede weersomstandigheden en in een geschikt biotoop plaatsvinden. De beste momenten om te inventariseren zijn 's avonds en 's nachts. De kerkuil reageert niet op het afspelen van de baltsroep op een geluidsrecorder. Daarnaast moet bij voorkeur ook overdag gezocht zijn naar sporen die de aanwezigheid van een nestplek aannemelijk maken, zoals braakballen of krijtstrepen. Verder wordt er navraag gedaan bij de lokale uilenwerkgroep over de eventuele aanwezigheid van uilen en/of nestkasten voor uilen.

Inventarisatieperiode kerkuil. Bron: kennisdocument kerkuil

4.2.3 Veldonderzoek

Voorafgaande aan de avond- en nacht bezoeken is er bij daglicht vooraf gecontroleerd op uilensporen in het plangebied, zoals uitwerpselen, braakballen of nestplaatsen. Ook is er gezocht naar locaties van nesten, rustplaatsen, of (essentieel) functioneel leefgebied voor de kerkuil, hierbij zijn tevens de bomen onderzocht op eventuele holten die kunnen dienen als verblijfplaats. Er zijn geen aanwijzingen gevonden van verse sporen. Daarnaast hebben alle onderzoekers tijdens het onderzoek naar vleermuizen of huismussen ook gelet op het voorkomen van uilen en sporen van deze.

Ronde & Soort	Datum	medewerker	Tijd	Functie	Temperatuur	Wind	Neerslag	Bewolking
1° Kerkuil	19-02-2024	JB + FR + WB	20:30 – 22:00	Voorkomen en sporenonderzoek	8° C	3 BFT NW	Geen	Bewolkt
2° Kerkuil	21-03-2024	JB + FR + WB	20:00 – 21:00	Voorkomen en sporenonderzoek	9° C	1 BFT ZW	Geen	Bewolkt
3° Kerkuil	16-08-2024	JB + WB	22:00 – 23:00	Voorkomen en sporenonderzoek	18° C	1 BFT Z	Geen	Bewolkt

Voor het aanvullende kerkuilenonderzoek is het plangebied drie keer bezocht. De momenten van inventariseren waren 's avonds en 's nachts.

Tijdens alle bezoeken is er gezocht naar aanwijzingen van de aanwezigheid van kerkuilen zoals uitwerpselen, braakballen, veren en nestplaatsen. Als laatste is er ook gelet op jagende, krijsende en roestende kerkuilen. Er is gepost in het plangebied voor nader onderzoek naar territoria van kerkuilen. Hierbij is met minimaal twee en vaak drie ecologen in de avond en in de nacht gepost binnen en aan de randen van het plangebied. Op basis van de veldbezoeken is bepaald of kerkuilen op de locatie een vaste verblijfplaats hebben en of ze op een andere manier gebruik maken van het plangebied.

Deze aanwijzingen zijn niet waargenomen. Daarnaast zijn er geen kerkuilen gezien in (de omgeving van) het plangebied tijdens de veldbezoeken.

4.2.4 Braakballen

Braakballen, ook wel uilenballen genoemd, zijn samengeperste ballen van onverteerde voedselresten als botjes, haren en veren. Braakballen zijn vooral bekend van uilen, maar ook andere vogelsoorten zoals meeuwen, reigers, kraaiachtigen en roofvogels braken hun niet verteerde voedselresten uit. Vogels zijn hiertoe in staat doordat hun maag uit twee delen bestaat: de kliermaag en de spiermaag. In de spiermaag worden de onverteerde resten tot een bal geperst en met een laagje slijm erover is het makkelijk om ze via de slokdarm naar buiten te wurmen. Samen met het slijm dienen de haren van de gegeten muizen als 'bindmiddel'.

Een kerkuil produceert, afhankelijk van het voedselaanbod 1 a 2 braakballen per etmaal.

Bij alle uitgevoerde bezoeken is er gericht gezocht naar verse sporen van uilen in het algemeen en met name naar sporen van kerkuilen zoals braakballen, verse mestsporen en ruiveren.

Bij de bezoeken op 19 februari, 21 maart en 16 augustus is er op dezelfde locatie, onder de balk waar een vermoedelijke roestplaats waargenomen is tijdens het veldbezoek voor de quickscan, de sporen vergeleken met het vorige veldbezoek. Tijdens de onderzoeksperiode zijn de sporen niet veranderd. Ook zijn er geen uilen in de buurt van de cultuurhistorische schuur waargenomen. Tijdens het veldbezoek van 19 februari werd op afstand een oehoe gehoord. De gevonden ruiveren en braakballen komen niet overeen met een oehoe.

4.2.5 Conclusie uilen

Er zijn geen verse sporen van uilen gevonden tijdens de veldbezoeken, zoals uitwerpselen, braakballen, veren en nestplaatsen. In het plangebied zijn geen bomen die als verblijfplaats kunnen dienen voor uilen en er zijn geen nestlocaties gevonden in het plangebied. Er zijn geen uilen gezien in het plangebied.

Daarom kan er geconcludeerd worden dat het plangebied geen essentieel onderdeel is van de habitat van de kerkuil.

4.3 Overige soorten

Volledigheidshalve is tijdens het onderzoek gelet op de aanwezigheid van overige beschermde diersoorten en nestindicatief gedrag van overige gebouw bewonende soorten welke mogelijk aanwezig zijn nabij het plangebied. Tijdens alle onderzoeken is er gelet op marterachtigen en sporen van deze zoals prooiresten, loopsporen en uitwerpselen.

Er zijn waarnemingen van kleine watersalamanders in het water in de cultuurhistorische schuur. Het betreft zowel vrouwtjes als larven, waarmee gesteld kan worden dat dit water gebruikt wordt als voortplantingswater. De kleine watersalamander is opgenomen in de Habitatrichtlijn, maar is in heel Nederland vrijgesteld. Om te voldoen aan de zorgplicht dient buiten het voortplantingsseizoen (lopend van eind maart -begin juni) van de kleine watersalamander gewerkt te worden. Tijdens het laatste onderzoek in augustus was het water in de schuur nagenoeg opgedroogd, waardoor dit habitat van nature aan het verdwijnen is.

Larve kleine watersalamander

Vrouwtje kleine watersalamander

De aanwezigheid van algemene broedende vogelsoorten als duif en merel is bijna nooit uit te sluiten omdat deze soorten in struiken en onder kleine afdakjes als een uitstekende dakrand kunnen broeden. In de nok van het dak zijn de stoffelijke overblijfselen van een duif, vermoedelijk houtduif, aangetroffen. Een negatief effect op deze soorten is echter betrekkelijk eenvoudig te voorkomen door buiten het broedseizoen te werken.

5.1 Resultaten

5.1.1 Algemeen

- Het onderzoek vond plaats van februari 2024 tot en met augustus 2024.
- Het gehele plangebied met de cultuurhistorische schuur was goed toegankelijk en visueel goed te onderzoeken.
- Het plangebied is drie keer bezocht om veldonderzoek uit te voeren.

5.1.2 Kerkuil

- De cultuurhistorische schuur werd in het verleden door een kerkuil gebruikt als roestplaats.
- Tijdens de onderzoeksperiode zijn geen nieuwe sporen van uilen gevonden in de schuur, terwijl deze goed toegankelijk was via meerdere openingen voor uilen.
- Tijdens de onderzoeksperiode is er geen waarneming gedaan van uilen in of direct rond het plangebied. In februari is op afstand van het plangebied wel een oehoe gehoord.
- Door het renoveren van de schuur en verdere ontwikkeling in het plangebied wordt er geen uil verstoord en komt de duurzame staat van instandhouding niet in gevaar.
- Er is geen vergunningsaanvraag nodig.

5.2 Toetsing Omgevingswet/staat van instandhouding

Uit het nader onderzoek naar de kerkuil is gebleken dat in de te slopen gebouwen geen vaste nest- of verblijfplaats van genoemde soort aanwezig zijn. Door de geplande werkzaamheden is er weliswaar sprake van een tijdelijke beperkte verstoring van foerageergebied, maar dit heeft geen wezenlijk effect op de functionaliteit van de leefomgeving als geheel omdat er voldoende alternatieven in de directe omgeving overblijven.

De voorgenomen plannen hebben daarom geen negatief effect op onderzochte diersoorten en hebben derhalve geen overtreding van de Omgevingswet tot gevolg. Een omgevingsvergunning in het kader van de ecologie voor uilen is niet nodig.

Er zijn geen effecten te verwachten die van negatieve invloed zijn op de duurzame staat van instandhouding van de waargenomen soorten en hun functioneel leefgebied.

Tijdens het onderzoek zijn geen uilen aangetroffen.

Tevens kent de Omgevingswet een zorgplicht, zowel voor soorten als hun (beschermde) leefgebied.

5.3 Aanbevelingen

- Vleermuizen kunnen zelf geen verblijfplaatsen maken en zijn dus afhankelijk van bestaande verblijfplaatsen. Er zijn onderhoudsvrije vleermuiskasten in de handel die kunnen worden ingemetseld of die eenvoudig te bevestigen zijn aan muren. Deze positieve maatregelen zijn veelal eenvoudig en met geringe meerkosten in of bij nieuwbouw en renovaties toe te passen.
- www.checklistgroenbouwen.nl
www.bouwnatuurinclusief.nl
- Kunstmatige verlichting werkt verstorend op zoogdieren en andere fauna. Werk daarom niet tussen zonsondergang en zonsopkomst. Voorkom of beperk daarnaast de toepassing van kunstlicht en de verstrooiing van licht buiten de projectlocatie. Voorkom ook het direct schijnen op wateroppervlakken of groenelementen, zoals bosschages en ruigtes.

- De zorgplicht is altijd van toepassing, op basis waarvan door iedereen voldoende zorg in acht moet worden genomen voor de in het wild levende dieren en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen) te starten met werkzaamheden en het gefaseerd werken om dieren de kans te geven om te vluchten. Verder kunnen er vogels broeden in de omgeving van het plangebied. Werkzaamheden die een verstrend effect op broedende vogels veroorzaken dienen daarom plaats te vinden buiten het broedseizoen (broedseizoen loopt globaal van half maart tot half juli).
- Bij onvoorziene omstandigheden dient direct contact opgenomen te worden met een ter zake deskundige.

Brabant Eco
Ecologische Dienstverlening

6. BRONNEN

Vooraf

Quickscan Brabant Eco (rapportage met nummer 2023-BE-0771 d.d. 4 december 2023)

Websites

www.omgevingswet.nl

www.NDFF.nl

www.verspreidingsatlas.nl

www.rijksoverheid.nl

www.brabant.nl

www.vivarapro.nl

www.checklistgroenbouwen.nl

www.zoogdiervereniging.nl

Andere bronnen

Netwerk Groene Bureaus

Limpens et al., 1997; Dietz et al., 2011

Bijlagen

Bijlage 1: Kennisdocument Kerkuil, Tyto alba, versie 1.0 juli 2017

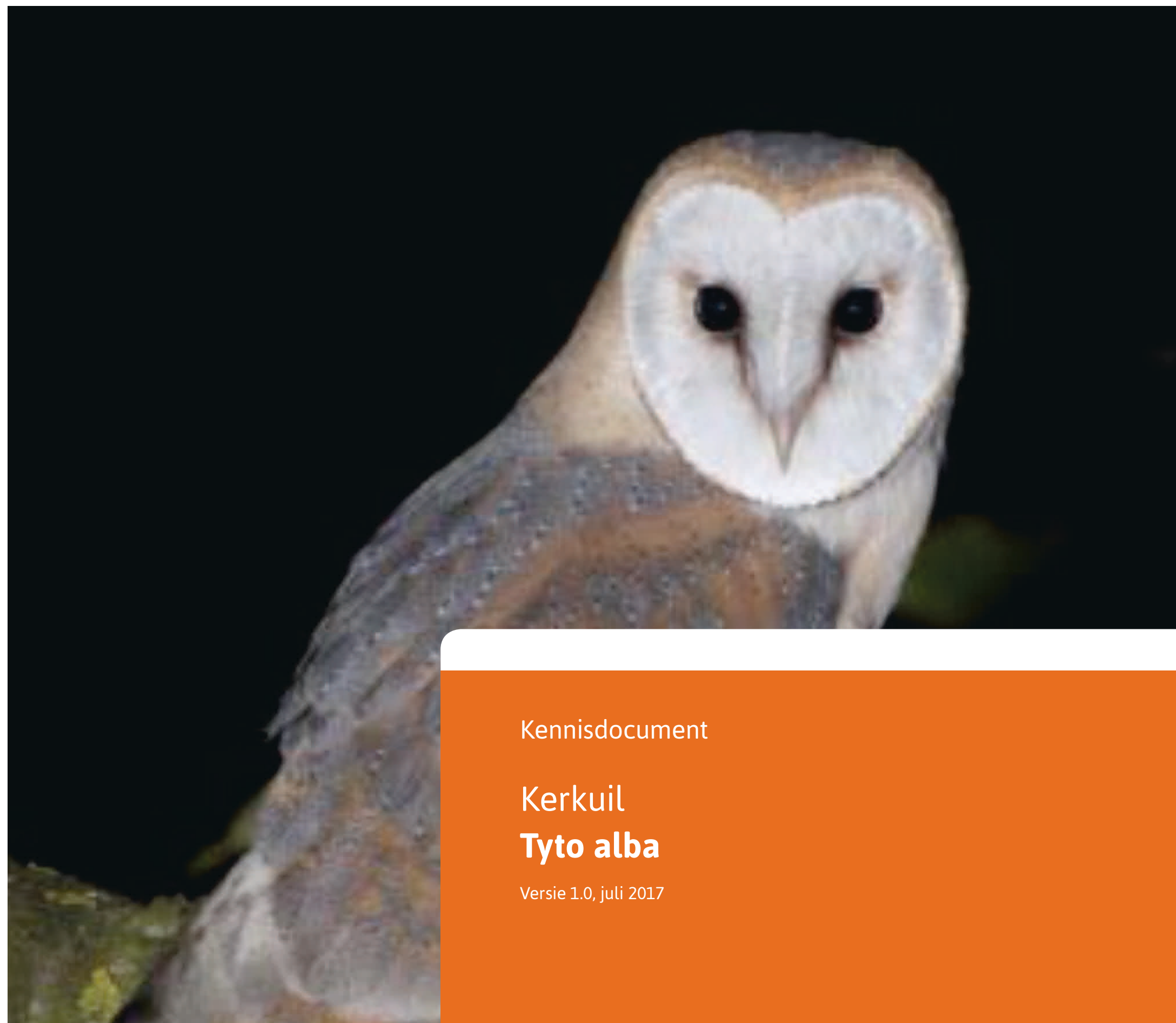
Leidseveer 2
3511 SB Utrecht

t 085 - 486 22 22
f 085 - 486 22 33

info@bij12.nl

bij12.nl

Dit is een publicatie van BIJ12

Kennisdocument

Kerkuil **Tyto alba**

Versie 1.0, juli 2017

Inhoudsopgave

Leeswijzer	2
Inleiding	3
1 De kerkuil	6
1.1 Soortkenmerken	6
1.2 Leefwijze	6
1.3 Voedsel	7
1.4 Nesten, rustplaatsen en (functionele) leefomgeving	8
1.5 Verspreiding en aantalsontwikkeling	12
1.6 Populaties	14
2 Benodigd ecologisch onderzoek	15
2.1 Inleiding	15
2.2 Het aantonen van aanwezigheid of van afwezigheid	15
2.3 Het bepalen van de effecten van de activiteiten	18
3 Mogelijke maatregelen ten gunste van de kerkuil	22
3.1 Werken buiten kwetsbare perioden	23
3.2 Alternatieve verblijfplaatsen aanbieden	24
3.3 Verbeteren habitat in bestaand of nieuw leefgebied	26
3.4 Fasen activiteiten in ruimte en tijd	29
3.5 Inschakelen kerkuildeskundige	29
3.6 Opstellen ecologisch werkprotocol	30
4 Activiteiten: effecten en te nemen maatregelen	31
4.1 Effecten van verschillende typen activiteiten	31
4.2 In aanmerking komende maatregelen bij verschillende typen activiteiten	32
5 Bronnen	35
Colofon	36
BIJLAGE 1 Wet natuurbescherming	37
BIJLAGE 2 Jaarrond beschermde nesten	38

Leeswijzer

Dit document is opgebouwd uit vier hoofdstukken die los van elkaar, maar ook in samenhang met elkaar te lezen zijn. Het is niet noodzakelijk om dit document van voor tot achter door te lezen. Elk hoofdstuk heeft zijn eigen ingang. Afhankelijk van uw primaire vraag kunt u direct door naar één van deze vier hoofdstukken en zo nodig kunt u teruggrijpen op één van de andere hoofdstukken.

Hoofdstuk 1: ecologische informatie

Wilt u meer weten over de kerkuil zelf dan kunt u inhoudelijke ecologische informatie over de kerkuil vinden in hoofdstuk 1. Hier vindt u bijvoorbeeld informatie over het type gebied waarin zich kerkuilen kunnen bevinden en over hun verblijfplaatsen.

Hoofdstuk 2: ecologisch onderzoek

Bent u vooral geïnteresseerd in welke gegevens u moet hebben en welk ecologisch onderzoek u wanneer moet uitvoeren om soepel aan de vereisten vanuit de soortbescherming in de natuurwetgeving tegemoet te komen, dan start u met hoofdstuk 2. Hier staat bijvoorbeeld beschreven op welke wijzen u de aan- of afwezigheid van kerkuilen kunt aantonen en hoe u kunt aantonen dat de functionaliteit van een nest of rustplaats van de kerkuil al dan niet behouden blijft.

Hoofdstuk 3: maatregelen

Hoofdstuk 3 geeft voorbeelden van maatregelen ten gunste van de kerkuil die u bij uw activiteiten kunt nemen. Het nemen van één of meer van deze maatregelen stelt u in staat om negatieve effecten van uw activiteiten op de kerkuil geheel of zoveel mogelijk te voorkomen. Hiermee kunt u mogelijk een overtreding voorkomen. In het geval dat een overtreding niet te voorkomen valt, kunnen dit maatregelen zijn die genomen moeten worden om in aanmerking te komen voor een ontheffing. De provincie waar u voornemens bent de activiteit te ontplooiën, beoordeelt of deze maatregelen afdoende zijn.

Hoofdstuk 4: activiteiten en de te nemen maatregelen

Hoofdstuk 4 heeft als ingang een aantal veel voorkomende activiteiten met een mogelijk negatief effect op de kerkuil. Daaraan zijn in de vorm van een matrix een aantal te nemen maatregelen ten gunste van de kerkuil gekoppeld. Niet alle activiteiten zullen effecten hebben op kerkuilen. Voor de meest voorkomende activiteiten staat hier indicatief aangegeven welke maatregelen ten gunste van de kerkuil in aanmerking kunnen komen om de negatieve effecten te doen verminderen of op te heffen.

Het juridisch kader voor de bescherming van de kerkuil is vastgelegd in artikelen 3.1 tot en met 3.4 van de Wet natuurbescherming (zie bijlage 1). Dit kader is door de nationale wetgever uitgewerkt in het Besluit natuurbescherming en de Regeling natuurbescherming. Dat kader staat nader beschreven in een afzonderlijk document: het Juridisch Kader horende bij de kennisdocumenten. Op provinciaal niveau kunnen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten binnen dit kader beleidskeuzes maken. Deze beleidskeuzes zijn niet beschreven in het Juridisch Kader behorende bij de kennisdocumenten. De provinciale beleidskeuzes vormen samen met het juridisch kader en het kennisdocument het beoordelingskader voor de provincie bij een ontheffingsaanvraag.

Inleiding

Waarom een kennisdocument

De kerkuil is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming op basis van het feit dat de soort onder artikel 1 van de Vogelrichtlijn valt. Bovendien is het een soort als bedoeld in artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming omdat de kerkuil vermeld staat in bijlage II van de Conventie van Bern. De kerkuil staat vermeld op de lijst met vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn (RVO, 2009). Op deze lijst vallen de kerkuilnesten onder categorie 3 van vogelnesten: ‘nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.’ (zie bijlage 2 Jaarrond beschermde nesten). De kerkuil staat als kwetsbaar vermeld op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels (2004).

De Wet natuurbescherming bevat een aantal verboden handelingen die van toepassing zijn op alle inheemse vogels. De wet verbiedt onder andere:

1. het opzettelijk doden of vangen van vogels (artikel 3.1 lid 1);
2. het opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren van vogels, of het wegnemen van nesten (artikel 3.1 lid 2);
3. het rapen en onder zich hebben van eieren van vogels (artikel 3.1 lid 3);
4. het opzettelijk storen van vogels (artikel 3.1 lid 4);
5. het bezit, het vervoer en de handel in vogels, dood of levend, dan wel delen of producten daarvan (artikel 3.2).

Op grond van art 3.5 van de Wet natuurbescherming is het verboden de kerkuil opzettelijk te verstoren.

In geval van overtreding van deze verboden bestaat er voor het bevoegd gezag een beginselplicht tot handhaving. Dat kan leiden tot bestuursrechtelijke maatregelen in de vorm van een last onder bestuursdwang, een last onder dwangsom of een BSBm (Bestuurlijke strafbeschikking milieu). Overtreding van deze verboden is bovendien een economisch delict en kan leiden tot strafrechtelijke vervolging.

De wet voorziet in een algemene bevoegdheid voor de bevoegde gezagen (de provincies en in sommige gevallen het Ministerie van Economische Zaken) om onder voorwaarden een ontheffing of vrijstelling te verlenen van de verboden (artikel 3.3 en 3.8).

Wat staat erin?

Het kennisdocument geeft voor een soort een overzicht van vaak in aanmerking komende maatregelen die genomen kunnen worden als deze beschermde soort aanwezig is in of nabij een gebied waar de ruimtelijke activiteiten plaats gaan vinden. Dergelijke maatregelen voorkomen of verminderen negatieve effecten op de soort als gevolg van die voorgenomen activiteiten. Verder beschrijft het document de kenmerkende ecologische aspecten en de wijze waarop de aanwezigheid (of de afwezigheid) van de soort kan worden aangetoond.

Dit kennisdocument Kerkuil 2017 vervangt de soortenstandaard Kerkuil uit 2015 die nog door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken was opgesteld. Aanpassing van de soortenstandaard was nodig vanwege de invoering van de nieuwe Wet Natuurbescherming die per 1 januari 2017 in werking is getreden. Onder deze nieuwe wet komt de bevoegdheid voor het verlenen van ontheffingen en vrijstellingen voor het overgrote deel bij de

provincies te liggen. In het kader van deze decentralisatie van het bevoegd gezag krijgen de provincies meer vrijheid voor de invulling van hun eigen natuurbeleid waaronder de bescherming van planten- en diersoorten. Door de decentralisatie is er geen sprake meer van één landelijk soortenbeleid en stopt RVO.nl met het beheren van de soortenstandaards. Omdat de soortenstandaards veel nuttige informatie bevatten en een belangrijk hulpmiddel zijn bij het bepalen van de effecten van een ingreep op een soort en met welke maatregelen deze effecten kunnen worden verminderd of voorkomen, hebben de provincies gezamenlijk besloten de kennis van de soortenstandaards overeind te willen houden. Daartoe heeft BIJ12 opdracht gekregen van de provincies het beheer van de soortenstandaards over te nemen.

In het kader van deze overname is het uiterlijk van de soortenstandaard aangepast naar een BIJ12-format, de naam soortenstandaard gewijzigd in kennisdocument en zijn beleidskeuzes uit de documenten verwijderd. Dat laatste was nodig vanwege de decentralisatie van het bevoegd gezag en de vrijheid die iedere Provincie heeft met de invulling van haar eigen natuurbeleid. Daarmee is het voor u liggende document een algemeen kennisdocument geworden waarin beleidsneutrale informatie staat over de soort. Zowel de provincies als RVO.nl hebben input geleverd bij de omvorming van de soortenstandaard tot kennisdocument. De opbouw van het kennisdocument is gelijk gebleven aan die van de soortenstandaard. Voor juridische aspecten wordt verwezen naar het juridisch kader behorende bij de kennisdocumenten en naar de websites van de diverse provincies alwaar de beleidsregels en verordeningen zijn te vinden ten aanzien van ontheffingen en vrijstellingen.

Wat kunnen de twee hoofddoelgroepen ermee?

Initiatiefnemers

Een initiatiefnemer, of diens ecologisch adviseur, kan deze informatie -in combinatie met andere informatie- gebruiken bij het invulling geven aan onder andere het zorgvuldig handelen, de zorgplicht, het onderbouwen van maatregelen voor een ontheffingsaanvraag, het voorkomen van een overtreding, het behoud van de functionaliteit van nesten en rustplaatsen en zo bijdragen aan het behoud van een goede staat van instandhouding van de betreffende soort. Tevens kan deze informatie bijdragen aan het verkrijgen van inzicht in de benodigde onderzoeks- en uitvoeringsinspanning om aan deze doelen te kunnen voldoen.

In het geval dat er maatregelen worden uitgevoerd waardoor er geen overtreding op treedt, is er geen ontheffing van het bevoegd gezag noodzakelijk. Het is de keuze en verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer zelf om deze maatregelen te formuleren en uit te voeren ter voorkoming van een overtreding. Indien er wel een verbodsbepaling wordt overtreden, dient er altijd een ontheffingsaanvraag te worden ingediend.

Bevoegde gezagen

Het bevoegde gezag dat moet oordelen over ontheffingsverzoeken of afgifte van een verklaring van geen bedenkingen of betrokken is bij handhaving, kan informatie uit het kennisdocument gebruiken bij haar beoordeling.

De informatie is generiek van aard en het is de verantwoordelijkheid van de aanvrager hoe hij deze informatie gebruikt in een concreet geval. Vaak is immers meer informatie nodig over de betreffende activiteit en over de aanwezigheid van beschermde soorten in het plangebied (werklocatie), om vast te kunnen stellen welke maatregelen in een concreet geval nodig zijn. Ook de aard van de activiteit, de duur van het effect en het schaalniveau waarop de activiteit wordt uitgevoerd, kunnen van invloed zijn op de omvang van de schadelijke effecten die de activiteit kan hebben op beschermde dieren en planten en de beoordeling of daarmee verbodsbepalingen van de natuurwetgeving worden overtreden.

Het kennisdocument vormt een hulpmiddel en sluit andere maatregelen en methoden niet uit mits die door een deskundige op het gebied van de soort worden onderbouwd. Het kennisdocument kan alleen worden gebruikt in combinatie met het juridisch kader behorende bij de kennisdocumenten en het provinciespecifieke beleid ten aanzien van ontheffingen en vrijstellingen.

Samenhang met andere instrumenten

Een kennisdocument werkt nader uit wat getoond wordt in de Maatregelenindicator Soorten (<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicatormaatregelen.aspx?subj=soorten>). Deze indicator is een internetapplicatie die snel een eerste inzicht verstrekt in mogelijke maatregelen. De maatregelen zijn gebaseerd op de activiteiten zoals deze in de WABO (per 2019 de Omgevingswet) en waterwet worden onderscheiden.

Vragen of reageren

Bij het ontwikkelen en actueel houden van de kennisdocumenten, gecoördineerd vanuit BIJ12, wordt gebruik gemaakt van de ecologische en juridische expertise van verschillende deskundigen. Ondanks de zorgvuldige wijze waarop de voormalige soortenstandaards en huidige kennisdocumenten zijn samengesteld, zullen zich in de praktijk toch nieuwe situaties voordoen, zullen andere ervaringen worden opgedaan of worden er andere oplossingen aangereikt. Deze informatie en de ervaringen met het gebruik van de kennisdocumenten nemen we graag mee voor een volgende versie van dit kennisdocument. Heeft u verbeter suggesties of aanvullende informatie? Stuur ons een e-mail naar info@bij12.nl. Heeft u specifieke inhoudelijke vragen met betrekking tot de uitvoering van de wet of beoordeling van een aanvraag, dan dient u contact op te nemen met de desbetreffende provincie en in enkele situaties met RVO.nl.

1 De kerkuil

1.1 Soortkenmerken

De kerkuil (figuur 1) is een erg opvallende uil door zijn hartvormige gezicht. De onderkant van zijn vleugels is licht gekleurd. Zijn rug is roestkleurig, met grijze vlekken en stipjes. De buik van de kerkuil is beige en heeft meestal veel stipjes. Er zijn twee kleurvarianties: een witte en een donkere vorm. Beide kleurvarianten maken in de vlucht een bijna witte indruk.

De kerkuil wordt ongeveer 35 centimeter groot en heeft een spanwijdte van 85 tot 93 centimeter. Het vrouwtje is meestal iets groter en in de broedperiode ook zwaarder dan het mannetje.

Figuur 1: de kerkuil (foto's: 5.1.2e)

1.2 Leefwijze

Kerkuilen zijn standvogels. Als ze eenmaal zijn gevestigd, blijven kerkuilen meestal hun hele leven in hetzelfde gebied. Slechte weersomstandigheden en voedselschaarste in de winter kunnen leiden tot zwervgedrag. De paarband is sterk. Als één van de volwassen vogels sterft, wordt zijn of haar plek meestal snel ingenomen door een nieuwe partner.

De voortplantingsperiode begint in februari met toenemend territoriaal gedrag. Ook zijn beide partners steeds meer aanwezig op de nestplaats. Het nest bestaat uit een zacht laagje met wat braakballen. De leg van de eerste broedsels vindt meestal van eind maart tot begin mei plaats. In muizenrijke jaren zijn er vervolgbroedsels in juli en augustus en soms ook nog van oktober tot december.

Er worden vier tot zeven eieren per broedsel gelegd. In muizenrijke jaren kan een broedsel tot twaalf eieren bevatten. Het broeden duurt ongeveer 30 dagen. In die periode brengt het mannetje voedsel naar het vrouwtje. De eieren komen één tot twee dagen na elkaar uit. Ongeveer zestig dagen nadat ze uit het ei zijn gekomen, zijn de jongen vliegvlug. In hun tiende week

worden de jongen langzamerhand zelfstandig. Ze worden dan nog maar weinig door hun ouders gevoerd. Als ze 3 tot 4 maanden oud zijn, worden ze uit het territorium van hun ouders verjaagd. Aan het einde van het eerste levensjaar zijn kerkuilen geslachtsrijp.

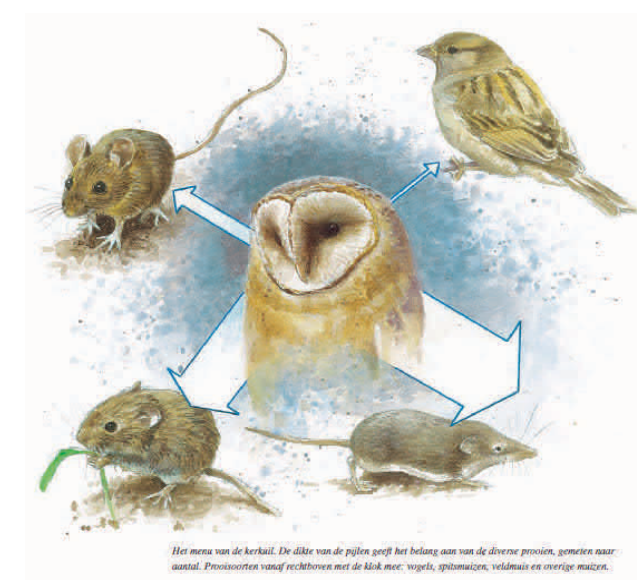
Winters met een gesloten sneeuwdek van minimaal 15 centimeter dik of met strenge vorst veroorzaken veel slachtoffers. Dit komt door de slechte voedselomstandigheden. Kerkuilen worden vaak als verkeerslachtoffer gevonden. Botsingen met voertuigen zijn tegenwoordig een belangrijke doodsoorzaak. Ook voedselschaarste door schaalvergroting in het kleinschalige agrarische cultuurlandschap heeft geleid tot veel sterfte. De havik, de steenmarter en de oehoe zijn natuurlijke vijanden van de kerkuil in Nederland. De bosuil, de torenvalk, de kauw en de holenduif zijn belangrijke broedplaatsconcurrenten.

Kerkuilen zijn echte nachtjagers. Vanaf een uur na zonsondergang verlaat de kerkuil zijn roestplaats om te gaan jagen. De kerkuil jaagt laagvliegend via vaste routes, biddend, vanaf zitplekken zoals hekpalen of kilometerpaaltjes langs wegen, en vanaf laaghangende takken van bomen. Kerkuilen hebben een goed ontwikkeld gehoor. Ze vliegen vrijwel geheel geruisloos. Het foerageergebied wordt vaak gedeeld met andere kerkuilen. Alleen in de buurt van de nestplek is de kerkuil fel territoriaal.

1.3 Voedsel

Kerkuilen eten voornamelijk veld- en spitsmuizen, maar ook wel andere muizen (figuur 2). Muizen vormen ongeveer 98 procent van het voedsel van de kerkuil. De veldmuis is één van de belangrijkste prooidieren. De veldmuis vertoont per jaar grote wisselingen in aantallen. Betere jaren van de veldmuis leiden tot goede broedjaren voor de kerkuil. Dit soort betere jaren komen tegenwoordig steeds minder voor. De kerkuil eet, afhankelijk van het aanbod, ook wel eens een mus of een spreeuw.

Figuur 2: Belangrijkste prooidieren van kerkuilen naar aantallen, op Ameland. De dikte van de pijl geeft het belang van de prooidieren aan. Van rechtsboven, met de klok mee: vogels, spitsmuizen, veldmuizen en overige muizen. Het prooiaanbod verschilt per gebied en moment in het jaar (bron: Vogelbescherming Nederland).

1.4 Nesten, rustplaatsen en (functionele) leefomgeving

Habitat

De kerkuil is een soort die voorkomt in cultuurland met gras- en bouw-landen die begrensd worden door kruidenrijke akkerranden, houtwallen, heggen of bosjes (figuur 3). Ze worden bijna nooit aangetroffen in bossen.

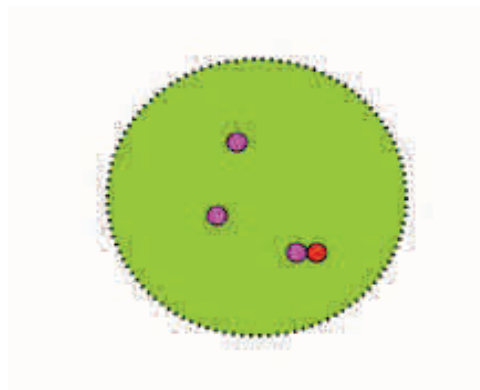
Figuur 3: kerkuilhabitat (foto: 5.1.2e)

Verblijfplaatsen en functionele leefomgeving

De kerkuil gebruikt een aantal vaste plekken in zijn territorium als nest of rustplaats (figuur 4). De plekken kunnen op enkele honderden meters afstand van elkaar liggen. De kerkuil is flexibel in het wisselen van vaste plek. Het is daarbij wel essentieel dat het aanbod van geschikte plekken groot genoeg is. Dit aanbod wordt voornamelijk gevormd door de ongeveer 15.000 kerkuilkasten in Nederland. De kerkuil heeft twee relevante typen verblijfplaatsen. Dit zijn:

Figuur 4: schematische voorstelling van een leefgebied (territorium) van een kerkuil (groen) met een nest (rood) en (andere) rustplaatsen (paars).

• Nesten

Kerkuilen broeden vooral in de hoge, donkere en tochtvrije delen van boerenschuren (figuur 5), kerken, kastelen en torens. Die moeten dan wel voor de kerkuil toegankelijk zijn. De kerkuil broedt tegenwoordig in ongeveer 90 procent van de gevallen in nestkasten die in deze gebouwen zijn geplaatst (figuur 6). Bij uitzondering broedt de kerkuil ook nog wel eens in een holle boom.

Het nest is als zodanig in gebruik in de periode van februari tot en met half augustus. In muizenrijke jaren eindigt de periode in oktober of november, en in zeer muizenrijke jaren in december. Het nest is na de voortplantingsperiode vaak ook als rustplaats in gebruik.

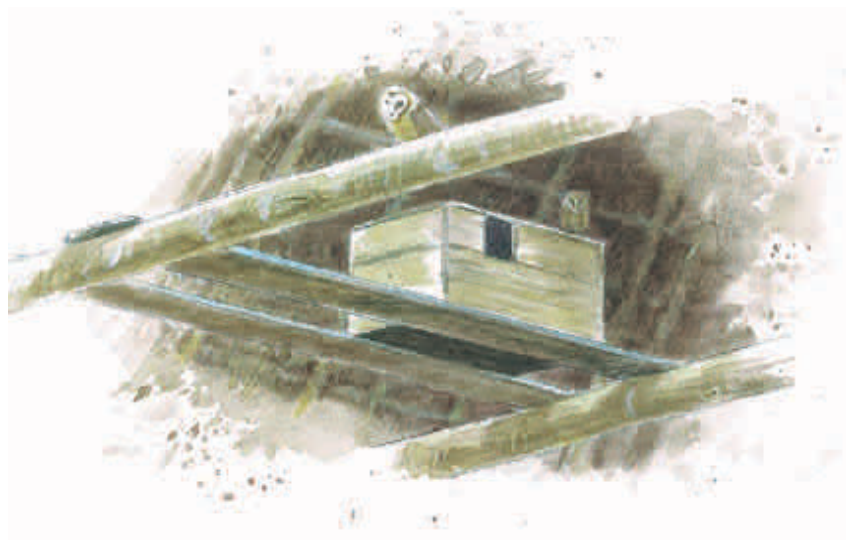
De kerkuil is zeer honkvast. Hij blijft het hele jaar en zijn hele leven in de buurt van zijn leefgebied, als hij dat eenmaal heeft gekozen. Kerkuilen kunnen het nest het gehele jaar door gebruiken. De winterverblijfplek is vaak wel een andere plaats dan de voortplantingsplek. Ook bij een tweede legsel wisselt de kerkuil vaak van plek.

Kerkuilen zijn in staat om nieuwe nestplekken in de directe omgeving te vinden en te accepteren, als dat nodig is. De nesten kunnen wisselen binnen het leefgebied van een kerkuil. Het is belangrijk dat deze alternatieven zich op donkere plekken bevinden. Als de nestgelegenheid de beperkende factor is of is geworden, kunnen ze nieuw aanbod, zoals kerkuilkasten, gaan bewonen.

Figuur 5: karakteristiek uilenbord (bron: Vogelbescherming Nederland)

Figuur 6: kerkuilkast (bron: Vogelbescherming Nederland)

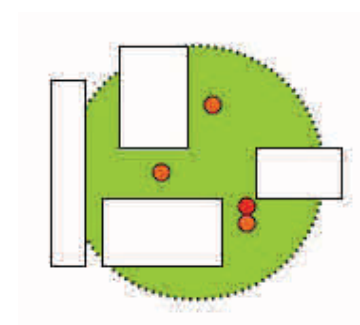

• Overige rustplaatsen

Zowel het mannetje als het vrouwtje gebruiken de nestplek vaak ook buiten de voortplantingsperiode, maar dan als vaste rust-plaats. Ook de winterverblijfplaats is lang niet altijd dezelfde plaats als de nestplaats. Deze rustplaatsen zijn bij voorkeur niet uitpandig. In de winter, vooral in de perioden met een dik sneeuwdek, hebben de kerkuilen dan onvoldoende de mogelijkheid om voedsel te vinden. Bij inpandige verblijfplaatsen kunnen ze in de schuur foerageren.

Onder de functionele leefomgeving van een nest of rustplaats verstaan we de omgeving die nodig is om een nest of rustplaats als zodanig te laten functioneren (dit wordt gezien als het territorium van de kerkuil). Een nest kan alleen succesvol functioneren als er voldoende habitat van voldoende kwaliteit is om zich te kunnen voortplanten. Het hele proces van eieren leggen tot en met het opgroeien van de jongen moet er plaats kunnen vinden. De functionele leefomgeving van een nest moet het hele jaar voldoende voedsel leveren en is daarom van groot belang. De percelen in een territorium die niet of nauwelijks worden gebruikt, bijvoorbeeld omdat er geen of weinig voedsel voor de kerkuil te vinden is, of die alleen in jaren met erg veel muizen gebruikt worden, horen niet tot de functionele leefomgeving (figuur 7) omdat zij in het algemeen geen functie hebben voor de kerkuil.

Figuur 7: Schematische weergave van het functionele leefgebied bij een nest (rood) en van de andere vaste rustplaatsen (oranje) van de kerkuil. Binnen het territorium (groen) zijn onderdelen van het landschap niet geschikt als bijvoorbeeld foerageergebied (witte delen). Die ongeschikte delen horen niet tot het functionele leefgebied.

De functionele leefomgeving van een nest voldoet bij voorkeur aan de volgende voorwaarden:

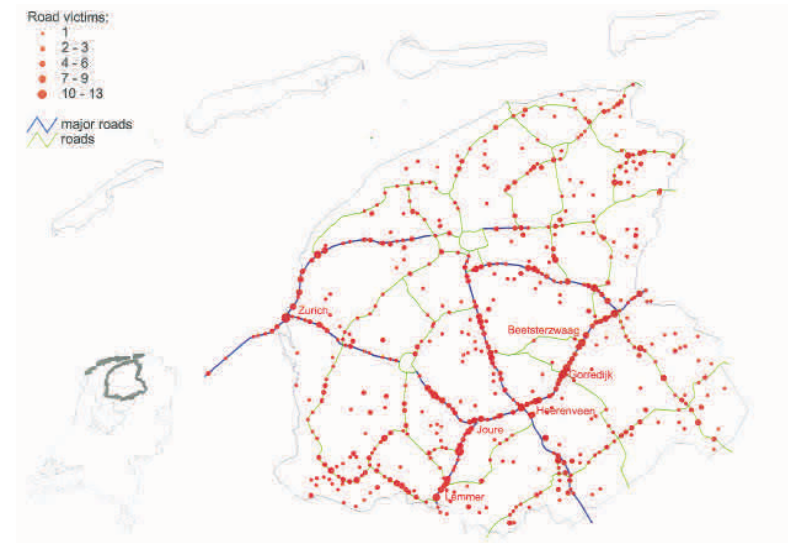
- Er is altijd voedsel te vinden in de directe omgeving, in de vorm van muizen. Ruige vegetaties, overhoekjes en plekken voor opslag van hooi en stro zijn voorbeelden van aantrekkelijke plekken voor muizen.
- Er zijn voldoende oriëntatiemogelijkheden en schuilplekken, bijvoorbeeld in houtsingels en hagen.
- Er zijn voldoende zit- en uitkijkposten.
- Er is geen verstoring en versnippering door grotere wegen (dat wil zeggen: wegen waarop tachtig kilometer of sneller mag worden gereden).
- Er zijn geen schijnwerpers op de broedplek gericht.

Een leefgebied varieert van 60 hectare in een voor de kerkuil heel goed gebied, tot 1200 hectare in een voor de kerkuil heel arm gebied. De grootte van het functionele leefgebied wordt grotendeels bepaald door het voedselaanbod. Bij een geschikt voedselaanbod hebben kerkuilen voldoende aan een gebied van 500 tot 1.500 meter rond de broed-plaats. Als het voedselaanbod kleiner is, heeft de kerkuil een groter gebied nodig.

Migratie

Migratie is de seizoensgebonden beweging heen en terug tussen delen van het leefgebied. De kerkuil volgt hierbij vaak vaste routes langs beplantingen en ruigtestroken bij het foerageren. Daarbij komt hij ook vaak in de buurt van (snel)wegen. Er zijn aanwijzingen dat op bepaalde plekken meer verkeersslachtoffers vallen dan op andere plekken (figuur 8).

Figuur 8: aantallen en locaties van kerkuilen die als jong (pull) in Friesland geringd zijn en als verkeersslachtoffer gevonden zijn (bron: 5.1.2e)

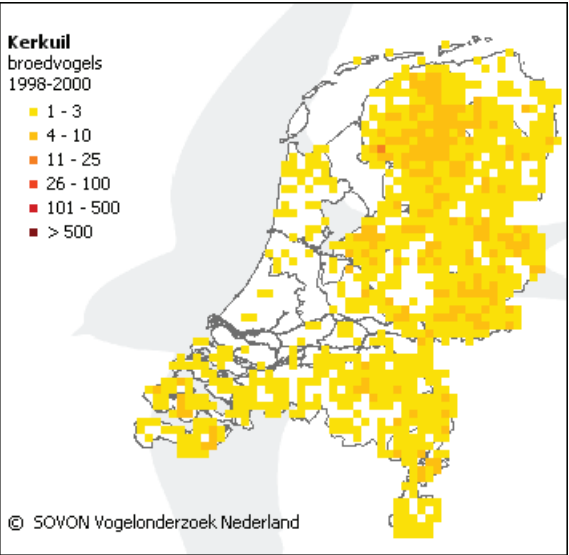
Dispersie

Dispersie is de ongerichte verspreiding of uitzwerven van een individu dat op zoek is naar een vestigingsplaats. Vaak betreft het juvenielen of sub-adulten die als ze zelfstandig zijn geworden op zoek zijn naar een nieuw leefgebied, maar dispersie kan ook optreden bij volwassen dieren. Jonge kerkuilen kunnen flinke afstanden afleggen op zoek naar leefgebied. Bijna 70 procent van de vogels die als jong geringd zijn, wordt later binnen een straal van 50 kilometer van de nestplaats teruggevonden. Bijna 90 procent wordt binnen een straal van 100 kilometer gevonden. Volwassen exemplaren blijven dicht bij de ingenomen broedplaats. Maar een klein aantal verandert in de loop van zijn leven van broedplaats. Dit gebeurt dan over slechts enkele kilometers afstand.

1.5 Verspreiding en aantalsontwikkeling

Kerkuilen worden in grote delen van Nederland aangetroffen (figuur 9). De kerkuil ontbreekt in aaneengesloten bosgebieden, zoals grote delen van de Veluwe. In de kerngebieden komen meer dan 25 broedparen per 100 vierkante kilometer voor.

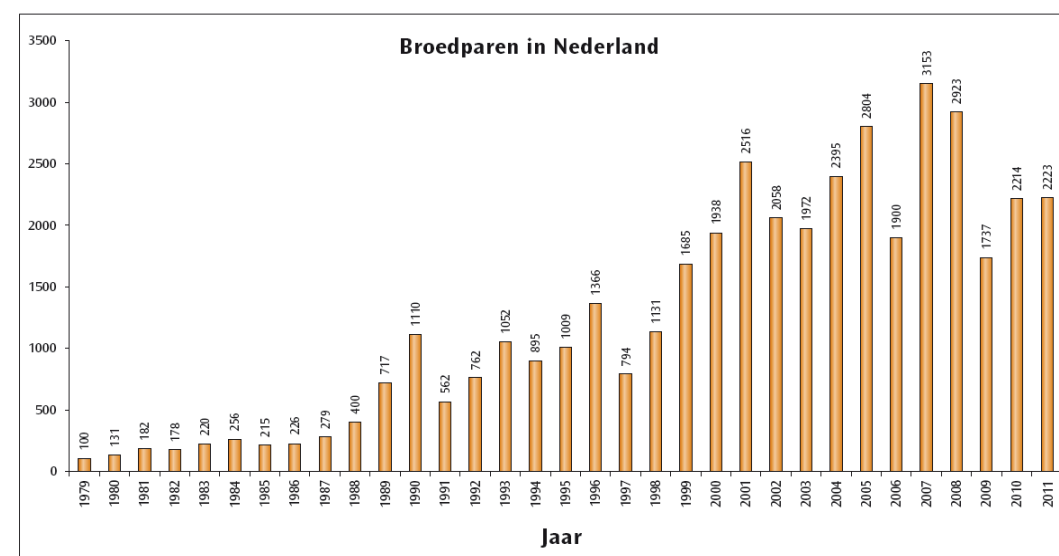
Figuur 9: relatieve broedvogeldichtheid van de kerkuil per uurhok (5 x 5 km2) in de periode 1998 - 2000 (bron: Atlas van de Nederlands Broedvogels, 2002. SOVON)

Bovenstaande kaart geeft een indicatie van de mogelijke aanwezigheid van kerkuilen in een bepaald gebied. Het schaalniveau en de waarnemingsperiode waarop de kaart gebaseerd is laten niet toe om op basis van deze kaart de aan- of afwezigheid van kerkuilen in een concreet gebied aan te tonen.

De kerkuil broedt jaarlijks in wisselende aantallen. Dit wordt voornamelijk bepaald door het muizenaanbod. Na een sterke afname in de strenge winter van 1963 en latere jaren tot 100 broedparen in 1979 neemt het aantal broedparen vanaf het eind van de jaren zeventig van de vorige eeuw weer toe. Het aantal lijkt zich vanaf 2000 te stabiliseren (figuur 10), maar wel met de eerdergenoemde, zeer wisselende aantallen broedparen per jaar. Er wordt geschat dat er momenteel tussen de 2.000 en 3.000 broedparen in Nederland zijn. De belangrijkste redenen voor de eerdere afname zijn de verkavelingen, waardoor het landgebruik intensiever werd, en het gebruik van bestrijdingsmiddelen tegen muizen. De strenge, sneeuwrijke winters van 1963 en 1979 hebben ook hun tol geëist. Het herstel komt vooral door specifieke beschermingsmaatregelen die zijn gericht op de kerkuil, zoals het aanbieden van nestplaatsen en het geven van voorlichting. Deze maatregelen zijn uitgevoerd door vrijwilligersgroepen.

Figuur 10: aantallen broedparen van de kerkuil van 1979 tot en met 2011
(bron: Nieuwsbrief Uilen 2011)

1.6 Populaties

Kerkuilen leven territoriaal. In Nederland ligt is een territorium vaak tussen de 60 tot 1.200 hectare groot. De grootte is afhankelijk van de kwaliteit van het gebied voor de kerkuil. De populatie heeft in potentie een groot herstelvermogen. Het herstel is vooral afhankelijk van een goede voedselsituatie (topjaren van muizen) en van het ontbreken van winters met sneeuwdekken van meer dan 15 centimeter dik of met extreme vorst.

2 Benodigd ecologisch onderzoek

2.1 Inleiding

Om te weten of er sprake is of kan zijn van een overtreding van één of meer van de verbodsbepalingen van de soortbescherming in Wet natuurbescherming (Wnb) is het nodig om onderzoek te doen. Hoeveel en welk onderzoek nodig is, is afhankelijk van de uit te voeren activiteiten en de effecten die gaan optreden op beschermde natuurwaarden. U kunt hierbij mede gebruik maken van de effectenindicator soorten waarbij gegevens van de Nationale Databank Flora en Fauna NDFF worden gebruikt (<https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicatorsoorten2016.aspx?subj=soorten>). Er moet een goede documentatie zijn van wanneer, hoe en door wie het onderzoek uitgevoerd is, en wat de resultaten ervan zijn. Deze documentatie is altijd van belang, ongeacht of er uiteindelijk wel of niet een aanvraag voor een ontheffing of verklaring van geen bedenkingen wordt gedaan.

In paragraaf 2.2 wordt beschreven op welke wijze de aan- of afwezigheid van kerkuilen kan worden bepaald. Ook staat hier op welke wijze bepaald kan worden welke functies het gebied voor de kerkuil vervuld en hoe bepaald kan worden hoe groot de populatie ter plekke is. In paragraaf 2.3 staat beschreven hoe de effecten op de kerkuil bepaald kunnen worden.

Het bevoegd gezag beoordeelt bij een ontheffingsaanvraag of door een initiatief de gunstige staat van instandhouding van de soort in het geding komt en of de meest bevredigende oplossing is gekozen. Zie ook het juridisch kader dat bij de kennisdocumenten hoort.

2.2 Het aantonen van aanwezigheid of van afwezigheid

Allereerst zal onderzocht moeten worden of in of nabij het gebied waar de activiteiten plaats gaan vinden kerkuilen aanwezig zijn. Als op basis van de best beschikbare verspreidingsgegevens duidelijk is dat aanwezigheid van een soort niet te verwachten valt of de ingreep is zodanig beperkt dat er geen overtreding van een verbodsbepaling is te verwachten, kan van nader onderzoek worden afgezien. Bij twijfel dient een Quick-scan plaats te vinden. Indien hieruit blijkt dat een soort redelijkerwijs aanwezig kan zijn, is een nader inventarisatieonderzoek nodig. Het inventarisatieonderzoek kan niet in alle maanden van het jaar even effectief plaatsvinden. Ook moet er rekening gehouden worden met de doorlooptijd van een aanvraag tot ontheffing en met de tijd die nodig is voor het vooraf uitvoeren van maatregelen ten gunste van de kerkuil. Het onderzoek moet daarom vaak tijdig voor de aanvang van de activiteiten gestart worden. Het onderzoek moet worden uitgevoerd door een deskundige met aantoonbare ervaring in het inventariseren van kerkuilen.

2.2.1 Het gebruik van bestaande gegevens en uitvoeren Quickscan (verkennende inventarisatie)

Er kan gebruik gemaakt worden van al beschikbare verspreidingsgegevens van kerkuilen, zoals beschikbare inventarisaties, gegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en provinciale verspreidingsatlassen. De bestaande gegevens moeten van voldoende kwaliteit zijn om ze te kunnen gebruiken om de aanwezigheid of afwezigheid van exemplaren of van nesten en rustplaatsen van de kerkuil aan te tonen. Houd er ook rekening mee dat inventarisaties plaats kunnen hebben gevonden in muizenarme jaren, waardoor het huidige verspreidings-beeld sterk kan afwijken. De Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland registreert broedgevallen van kerkuilen. Met de beschikbare gegevens moet het ook mogelijk zijn om een indicatie van de grootte van de aanwezige populatie van de kerkuil te krijgen. Met het raadplegen van alleen de NDFF en Waarneming.nl kan geen afwezigheid van de kerkuil

worden vastgesteld.

De gegevens moeten het gehele gebied waar de activiteiten plaats gaan vinden, samen met de relevante omgeving, dekken. De inventarisaties moeten op een goede manier zijn uitgevoerd in de juiste periode van het jaar. De onderzoeksgegevens moeten representatief zijn voor de periode waarin het initiatief wordt uitgevoerd. Het bevoegd gezag kan nadere eisen stellen aan de leeftijd van de gegevens en de benodigde onderzoeksinspanning. Daar kan het gegeven of een activiteit plaats vindt in een weinig veranderlijke of een dynamische omgeving een rol in spelen.

Een quickscan (verkennde inventarisatie) kan in beeld brengen of er in of nabij het gebied waar de activiteiten plaats gaan vinden kerkuilen aanwezig of mogelijk aanwezig zijn. Voor een quickscan is het veelal genoeg om gebruik te maken van bestaande gegevens in combinatie met een eerste veldbezoek waar gelet wordt op potentieel aanwezig habitat voor de kerkuil. Aan de hand van dit vooronderzoek kan de potentiële aanwezigheid van de kerkuil en functies van het plangebied worden ingeschat. Met dit vooronderzoek kan de onderzoeksopzet worden bepaald.

Als de quickscan tot uitkomst heeft dat er kerkuilen aanwezig zijn of mogelijk aanwezig zijn, moet verdiepend onderzoek aangeven waar en voor welke functies (bijvoorbeeld voortplanting) de kerkuil het gebied of het object gebruikt. Indien de quick-scan tot uitkomst heeft dat afwezigheid van de kerkuil niet met voldoende zekerheid kan worden aangetoond, dient nader onderzoek plaats te vinden.

2.2.2 Methodes en perioden van inventarisatie van kerkuilen

Er moet in beeld gebracht worden waar zich de locaties van nesten, rustplaatsen of (essentieel) functioneel leefgebied (zoals foerageergebieden) van de kerkuil bevinden.

De benodigde inspanning voor het aantonen van de aan- of afwezigheid van nesten, rustplaatsen en exemplaren van de kerkuil is sterk afhankelijk van het gebied, de ervaring van de waarnemer, de gebruikte methodiek en het moment in het jaar dat de inventarisatie gehouden wordt. Om de meest kansrijke plekken te bepalen voor aantreffen van de kerkuil moet bij het inventariseren gelet worden op de habitatkenmerken waarvan de kerkuil afhankelijk is, Afhankelijk van de situatie moet worden bekeken welke methode het meest effectief is. Aanbevolen wordt gebruik te maken van de aanwezigheidsprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus (NGB) voor zover voor de betreffende soort beschikbaar. Het is echter niet verplicht deze protocollen te gebruiken. Indien u als initiatiefnemer vragen heeft over de juiste onderzoeksmethode dan kunt u hierover contact opnemen met het bevoegd gezag. De inventarisatievoorschriften zoals die gehanteerd worden bij het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) zijn niet zonder meer bruikbaar omdat ze voor andere doeleinden zijn opgesteld.

De aanwezigheid van een nest van een kerkuil kan als volgt worden aangetoond (territoriumkartering BMP Sovon):

- Er is een bezet nest
- Er is minimaal één waarneming in de periode van 1 februari tot en met 31 augustus van:
 - een paar in broedbiotoop, of
 - territoriaal gedrag: een krijsende vogel. Dit kan het hele jaar zijn, maar vooral februari en maart, of
 - bedelende jongen: dit is doorgaans vanaf juni.

Het is belangrijk om bij het onderzoek aandacht te schenken aan de controle van potentieel geschikte locaties, en om navraag te doen bij boeren, andere bewoners, beheerders en bij leden van de Stichting

Kerkuilwerkgroep Nederland. Braakballen en krijtstrepen kunnen aanwijzingen zijn voor een bewoonde nestplek.

Vaak zal het nodig zijn om de waarnemingen van vooral de nestplekken zo gedetailleerd op een (veld) kaart te tekenen, dat het mogelijk is om per object te zien waar de nestplekken zich bevinden. Houd er bij het bepalen van het aantal territoria in het gebied rekening mee dat kerkuilen tot vele honderden meters van de nestplek aanwezig kunnen zijn. Waarnemingen die verder dan 1.000 meter van elkaar verricht zijn, duiden vaak op twee verschillende territoria. Deze afstand kan per gebied verschillen.

De afwezigheid van broedende kerkuilen kan zijn aangetoond als tijdens drie gerichte veldbezoeken verspreid in de periode van begin februari tot en met half oktober geen aanwezigheid kan worden aangetoond. De inventarisatie moet bij voorkeur tijdens goede weersomstandigheden en in een geschikt biotoop plaats-vinden. De beste momenten om te inventariseren zijn 's avonds en 's nachts. De kerkuil reageert niet op het afspelen van de baltsroep op een geluidsrecorder. Daarnaast moet bij voorkeur ook overdag gezocht zijn naar sporen die de aanwezigheid van een nestplek aannemelijk maken, zoals braakballen of krijtstrepen. Ook verdient het aanbeveling navraag te doen bij bewoners en bij kerkuilvrijwilligers (Stichting Kerkuilwerkgroep Nederland).

Periode van inventariseren

In figuur 11 wordt de geschiktheid van perioden voor inventariseren voor de verschillende inventarisatiewijzen aangegeven. Ook buiten deze perioden kan soms worden geïnventariseerd, maar dan zal meer onderzoeksinspanning verricht moeten worden.

Figuur 11: Op hoofdlijnen weergegeven de geschiktheid van perioden van inventariseren voor verschillende wijzen van inventariseren.

2.2.3 Bepaal de omvang van de populatie

Als een ontheffing of een verklaring van geen bedenkingen nodig is voor het uitvoeren van de activiteiten, is het noodzakelijk om inzicht te krijgen in de grootte van de populatie van de kerkuil. Er moet dan in beeld gebracht worden wat het effect van de activiteiten is op de gunstige staat van instandhouding van

de populatie van de kerkuil. Er moet in beeld gebracht worden hoe groot de populatie van kerkuil is, hoe deze zich ontwikkelt en op hoeveel exemplaren van de kerkuil de activiteit effect zal hebben en daarmee welk effect op de populatie optreedt. Het is aan het bevoegd gezag om te bepalen op welk niveau (lokaal, regionaal, landelijk) de gunstige staat van instandhouding beoordeeld moet worden.

Er zijn meerdere mogelijkheden om de populatie van de kerkuil in beeld te brengen. Per project is dit maatwerk, dat door een kerkuildeskundige uitgevoerd moet worden. Vaak zal het nodig zijn om ook in de directe omgeving van het eigenlijke plangebied het voorkomen van de kerkuil in beeld te brengen. De omvang van die omgeving is per project maatwerk maar zal veelal in de orde van minimaal 800 meter, maar vaak meer liggen om de relaties met andere territoria adequaat in beeld te brengen.

- De verspreiding, de omvang en kwaliteit van het leefgebied van de kerkuil kan in beeld gebracht worden door aan te geven welke delen van het gebied in welke mate in potentie geschikt zijn voor de kerkuil. Daarbij moet ook het aantal aangetroffen territoria meegenomen worden. Om later het effect van de uit te voeren activiteit op de gunstige staat van instandhouding van de kerkuil aan te kunnen geven moet in beeld gebracht worden hoeveel optimaal en overig geschikt leefgebied er aanwezig is en hoe dat ten opzichte van elkaar en de nestplekken gelegen is.
- Bij ingrijpende projecten kan het nodig zijn uitgebreid populatieonderzoek te verrichten door de verspreiding van en het aantal kerkuilen in de diverse leeftijdsklassen (jongen, adulten) in het betreffende gebied gedurende enkele jaren in beeld te brengen. De verdeling van deze klassen geeft een indicatie hoe het met de populatie gesteld is en of er regelmatig voortplantingssucces aanwezig is.

Met behulp van de inventarisatiegegevens kan ook in beeld gebracht worden hoe de populatie het gebied gebruikt. Inzicht in de populatieontwikkeling kan mogelijk ook worden verkregen door naast de nieuwe inventarisatiegegevens tevens gebruik te maken van tot 10 à 15 jaar oude ecologische relevante verspreidingsgegevens uit bijvoorbeeld de NDFF of inventarisatierapporten. Ook het informeren bij de Stichting Kerkuilwerkgroep Nederland kan al veel inzicht geven in de gunstige staat van instandhouding.

2.3 Het bepalen van de effecten van de activiteiten

Het bepalen of de voorgenomen activiteiten tot een overtreding leiden is per project maatwerk en moet gebeuren door een deskundige die hiermee aantoonbaar ervaring heeft. Om de effecten van de voorgenomen activiteiten te bepalen is het noodzakelijk om eerst goed te beschrijven wat deze activiteiten gaan inhouden. Er zal onder meer, bij voorkeur ook op kaart, in beeld gebracht moeten worden op welke locaties in het gebied de activiteiten plaats gaan vinden. Daarnaast zal het nodig zijn om aan te geven wanneer in het jaar, wanneer op de dag en gedurende welke periode ze uitgevoerd gaan worden. Ook kan het relevant zijn om in beeld te brengen welke voorbereidende activiteiten plaats gaan vinden, welke machines of welke materialen gebruikt gaan worden. Ook moet in beeld worden gebracht waar en wanneer bepaalde maatregelen worden genomen ten gunste van de kerkuil.

2.3.1 Het bepalen van de opzettelijke vernieling of verstoring van nesten en rustplaatsen

Het onderzoek moet onderbouwd aangeven of de functionaliteit van de nesten en rustplaatsen tijdens en na uitvoer van de activiteiten gegarandeerd kan worden. Hierbij moeten de volgende zaken in beeld worden gebracht:

- de locaties van de nesten en van de rustplaatsen en de bijbehorende (essentiële) functionele leefomgeving, zoals het foerageergebied.
- welke activiteiten plaats gaan vinden, op welke plekken, op welk moment, de wijze van uitvoering,

- en dergelijke
- waar en wanneer welke maatregelen ten gunste van de kerkuil worden genomen, zowel tijdens de bouwfase als de gebruiksfase.

Aantasting van de functionaliteit kan aan de orde zijn als het geschikte habitat waar de kerkuil in voorkomt in kwantiteit of kwaliteit voor de kerkuil afneemt, waardoor dit niet meer de functie van nest of rustplaats kan vervullen. Een leefgebied moet de kerkuil het hele jaar blijvend voorzien in alles wat nodig is om succesvol te kunnen voortplanten of te kunnen verblijven. Het is ter beoordeling van het bevoegd gezag of er sprake is van aantasting van de functionaliteit van een nest en/of rustplaats.

Er kan sprake zijn van verstoring van een voortplantingsplaats of van een rustplaats als deze plaatsen fysiek, al dan niet voorlopig, wel in stand blijven, maar de activiteiten wel tot gevolg hebben dat de betreffende functie niet of minder goed vervuld kan worden. Dit kan onder meer gebeuren door aanwezigheid van mensen of honden, gebruik van materieel of wellicht door effecten van geluid of licht. Of er een verstoring optreedt, is afhankelijk van de intensiteit, duur en frequentie van de herhaling van de verstoring.

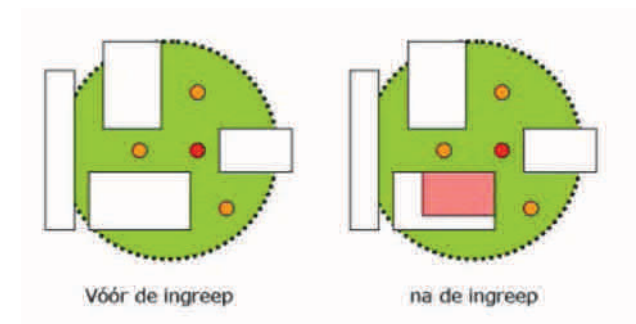
Het verbod op verstoren richt zich op het opzettelijk verstoren. Of er sprake is van opzettelijk verstoren en/of deze verstoring leidt tot een beschadiging of vernieling van een voortplantingsplaats of rustplaats is ter beoordeling van het bevoegd gezag. In het juridisch kader behorende bij dit kennisdocument wordt hier nader op ingegaan.

In de meeste gevallen is het nodig om een analyse te maken van elk territorium en om de uitkomsten van deze analyse op een kaart weer te geven. Uit deze analyse moet blijken waar het nest en de andere rustplaatsen zich bevinden, en wat geschikte, matig geschikte of ongeschikte foerageergebieden binnen een (vermoedelijk) territorium zijn. Vervolgens kan door een kerkuildeskundige bepaald worden op welke onderdelen de ingreep effect heeft, en hoe belangrijk die onderdelen zijn voor de instandhouding van het territorium. Het kan ook nodig zijn om de verschillende functies en kwaliteiten buiten het eigenlijke plangebied in beeld te brengen. Het bepalen of de functionaliteit in gevaar komt, is per project maatwerk en hangt onder meer af van de grootte en de duur van een project.

Van belang is om in het onderzoek navolgbaar te onderbouwen welk effect de activiteiten hebben en of het om een tijdelijk of permanent effect gaat. Er zijn drie mogelijkheden:

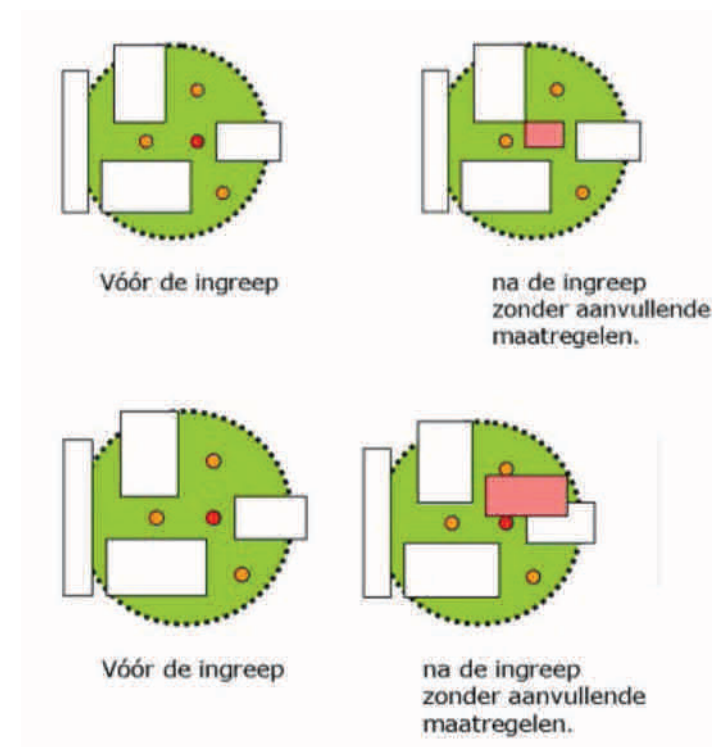
1. De activiteiten hebben geen effect op de functionaliteit van het nest en de rustplaatsen (figuur 12). De ingreep vindt plaats in een deel van het territorium waar de kerkuil geen betekenis aan hecht.

Figuur 12: De ingreep (rood gearceerd) vindt plaats in niet-essentiële onderdelen van het territorium. Er is daardoor geen aantasting van de functionaliteit van een nest en rustplaats. Zie ook figuur 7 voor de legenda.

- De activiteiten veroorzaken een aantasting van een deel van het territorium (figuur 13). De vernietiging van de nestplek zelf of een geringe aantasting van een deel van het leefgebied kan al een aantasting van het nest en rustplaatsen of van de bijbehorende essentiële functionele leefomgeving opleveren. Afhankelijk van de plaatselijke situatie kan een afname van het oppervlak van geschikt leefgebied met bijvoorbeeld 20% in het ene geval wel en in het andere geval niet leiden tot een relevante aantasting van de functionaliteit. Het is van belang om te weten in welke mate de functionaliteit verloren gaat, welk effect dit heeft op de verblijfplaats en of het om een tijdelijk of permanent effect gaat.

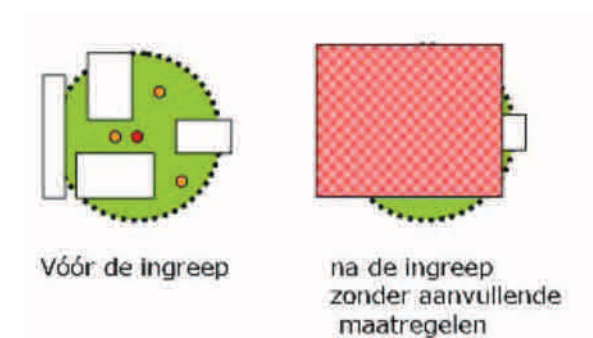
Figuur 13: Een ingreep (rood gearceerd) kan plaatsvinden ter plekke van een nest (boven) of een gedeeltelijke aantasting van de functionaliteit van een nest en rustplaats veroorzaken (onder).

- De activiteit vernietigt het volledige territorium (figuur 14). De functionaliteit van een nest en rustplaats wordt daardoor aangetast. Om de functionaliteit te behouden zijn maatregelen

nodig. Deze uitkomst is in geval van de kerkuil alleen aan de orde bij projecten met een zeer groot ruimtebeslag.

Figuur 14: Volledige aantasting van de functionaliteit van een nest en rustplaats door een ingreep (rood gearceerd).

Een hulpmiddel om te bepalen of er door de activiteit een kans is op negatieve effecten is de effectindicator (zie <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicatorsoorten.aspx?subj=soorten>). De effectindicator geeft niet aan in welke mate er effect optreedt.

Het beschadigen, vernielen of verstoren van nesten of rustplaatsen kan op verschillende manieren mogelijk voorkomen worden. Bijvoorbeeld door het op een andere wijze of plek uitvoeren van de activiteiten, door het toepassen van zorgplichtmaatregelen of door het nemen van maatregelen gericht op de kerkuil (zie hoofdstuk 3 voor voorbeelden).

2.3.2 Het bepalen of er kerkuilen opzettelijk worden gedood

Het bepalen of er door de activiteiten kerkuilen worden gedood is in alle gevallen maatwerk waarvoor een kerkuildeskundige moet worden ingeschakeld. Men moet zich altijd aan de zorgplicht houden, waarmee ondermeer wordt bedoeld dat doden en verwonden zoveel mogelijk moet worden voorkomen.

Het doden of verwonden van kerkuilen is mogelijk te voorkomen door het op een andere wijze of plek uitvoeren van de activiteiten, door het toepassen van zorgplichtmaatregelen en door het nemen van maatregelen gericht op de kerkuil (zie hoofdstuk 3 voor voorbeelden).

2.3.3 Het bepalen of er eieren van kerkuilen opzettelijk beschadigd of vernield worden

Als activiteiten leiden tot aantasting of vernieling van nestplekken waar eieren gelegd zijn, kan worden aangenomen dat er ook eieren van de kerkuil beschadigd of vernield worden. Dit geldt alleen als deze activiteiten plaatsvinden in de periode dat er eieren aanwezig kunnen zijn.

3 Mogelijke maatregelen ten gunste van de kerkuil

In dit hoofdstuk staat een aantal maatregelen ten gunste van de kerkuil genoemd, die in aanmerking kunnen komen als bij de uitvoering van de voorgenomen activiteiten een overtreding van een verbodsbepaling gaat optreden. Door het nemen van één of meer van die maatregelen is het mogelijk om negatieve effecten van de activiteiten te verkleinen en mogelijk te voorkomen. Naast de genoemde maatregelen geldt in alle gevallen dat er ook oplossingen liggen in andere niet nader omschreven alternatieven voor de uit te voeren activiteiten. Zo zijn bij het weren van ongewenste verwilderde duiven in bijvoorbeeld kerkstorens wellicht andere maatregelen mogelijk dan het dichten van de opening. Ook het niet uitvoeren van de activiteiten behoort tot de mogelijkheden om negatieve effecten op de kerkuil te voorkomen. Hetzelfde geldt voor het verplaatsen van de activiteiten naar een gebied waar geen effecten op de kerkuil zullen optreden.

In alle gevallen is maatwerk mogelijk. In samenspraak met een kerkuildeskundige moet worden bepaald wanneer, welke en hoeveel maatregelen in het specifieke project getroffen moeten worden. Mogelijk komen er ook maatregelen in aanmerking die hier niet genoemd worden, maar die door de kerkuildeskundige wel als effectief worden gezien. Het toepassen van die maatregelen is mogelijk als een goede onderbouwing wordt gegeven waarom ze in het specifieke geval effectief zijn.

De te nemen maatregelen kunnen meer algemeen van aard zijn, ze kunnen gericht zijn op het zorgvuldig handelen maar het kunnen ook mitigerende of compenserende maatregelen zijn. Het verwachte succes van de maatregel moet zeker of met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid vooraf vaststaan. Als de staat van instandhouding in het geding komt door de activiteiten, kan voor een maatregel worden gekozen die gericht is op het handhaven van een gunstige staat van instandhouding en die al aanwezig is én functioneert voordat de activiteiten met het negatieve effect plaats gaan vinden.

De beschreven maatregelen bieden een houvast en vormen een hulpmiddel bij het samenstellen van maatregelen om de effecten op de kerkuil te verminderen dan wel te voorkomen.

Als monitoring aan de orde is, moet het uitgevoerde onderzoek (inventarisatie, effectbepaling) als nulmeting bruikbaar zijn. Dit vraagt extra aandacht bij het beschrijven van de gehanteerde methodiek in de bij de ontheffingsaanvraag te overleggen rapportage omdat het onderzoek later herhaald moet kunnen worden, mogelijk ook door partijen die niet bij dit eerste onderzoek betrokken zijn geweest.

Het wegvangen en vervolgens direct verplaatsen van kerkuilen naar een geschikte (verblijf)plaats in de directe omgeving van het plangebied is geen zinvolle maatregel. Kerkuilen zullen de nieuwe verblijfplaats direct verlaten.

Kerkuil-inclusief plannen en werken, bijvoorbeeld door bij bedrijventerreinen of golfterreinen gebieden te realiseren die geschikt zijn als foerageergebied voor de kerkuil, is vooralsnog een experimentele maatregel. Nader onderzoek naar de effectiviteit ter plekke is nodig.

3.1 Werken buiten kwetsbare perioden

maatregel

Het uitvoeren van de activiteiten buiten de kwetsbare perioden van de kerkuil.

uitleg

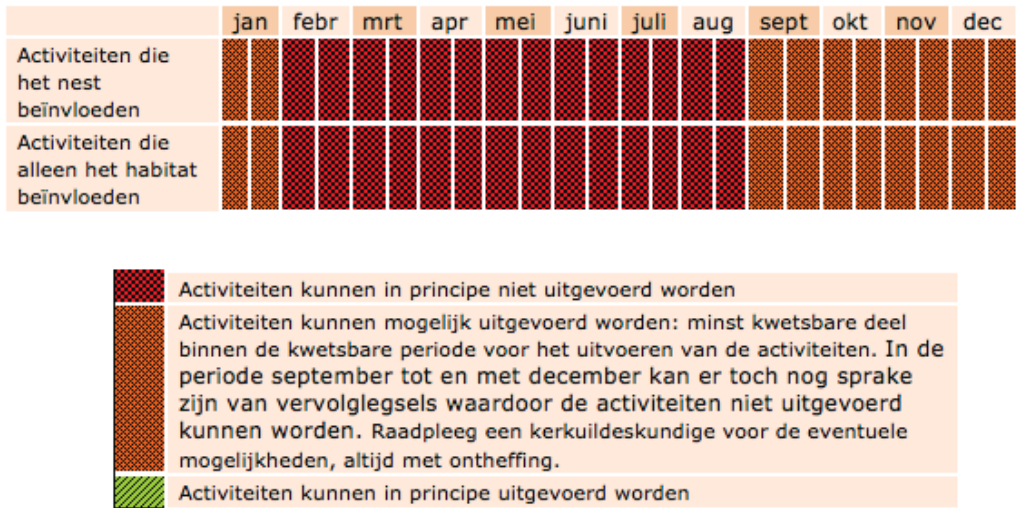
De kerkuil gebruikt zijn nest jaarrond en het gehele jaar kan aangemerkt worden als kwetsbare periode voor de kerkuil (figuur 15). De meest kwetsbare periode hierbinnen is de voortplantingsperiode. De voortplantingsperiode loopt van februari tot en met augustus, maar kan eerder en later beginnen of eindigen. Dit is afhankelijk van bijvoorbeeld het voedselaanbod (in muizenrijke jaren kan door vervolglegels deze periode doorlopen tot en met december) de lokale klimatologische omstandigheden en de weersomstandigheden voorafgaand aan of tijdens de werkzaamheden. Ook per broedpaar kan de voortplantingsperiode verschillen. Een kerkuildeskundige kan per situatie bepalen of de voortplantingsperiode voor een specifiek broedpaar al is begonnen of is geëindigd.

Figuur 15: Op hoofdlijnen weergegeven de kwetsbare perioden van de kerkuil.

Er kan geen gunstige periode worden aangegeven om de activiteiten uit te voeren. Bij activiteiten die effect hebben op het nest van de kerkuil (figuur 16) is het van belang dat de activiteiten plaatsvinden in de periode september tot en met januari, dat wil zeggen buiten het meest kwetsbare deel, namelijk de periode van de voortplanting. Hetzelfde geldt voor activiteiten die effect hebben op het leefgebied van de kerkuil.

Figuur 16: Op hoofdlijnen weergegeven de perioden waarin activiteiten al dan niet uitgevoerd kunnen worden.

Kader maatregel:

Zorgplicht/zorgvuldig handelen, behoud functionaliteit

3.2 Alternatieve verblijfplaatsen aanbieden

maatregel

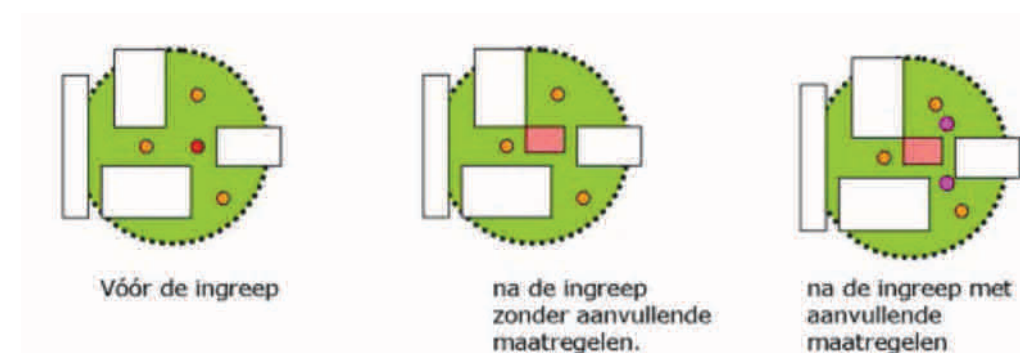
Voor elke verblijfplaats die zijn functie niet meer kan vervullen, moet er voor worden gezorgd dat er meerdere nieuwe alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn.

uitleg

Als de nestplek verloren gaat door de ingreep (figuur 17), gaat de functionaliteit van die plek volledig verloren. Er zal gezorgd moeten worden voor vervangende verblijfplaatsen.

Een vervangende verblijfplaats heeft nooit dezelfde eigenschappen als de oorspronkelijke verblijfplaats. Hierdoor kan een vervangende verblijfplaats zowel wat betreft zijn eigenschappen als zijn locatie, minder geschikt blijken dan verwacht. Dit kan worden ondervangen door een overmaat aan verblijfplaatsen aan te bieden. Hoe meer alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn hoe groter de kans is dat minimaal één van deze geschikt gevonden wordt. Hoe dichter de vervangende verblijfplaats bij de oorspronkelijke verblijfplaats wordt gerealiseerd, hoe groter de kans is op succes. De alternatieve verblijfplaatsen moeten voor minimaal eenzelfde aantal kerkuilen dezelfde functie kunnen vervullen als de oorspronkelijke plaats die verdwijnt.

Figuur 17: Als een ingreep (rood gearceerd) de nestplek (rode cirkel) aantast, kan dit een volledige aantasting van de functionaliteit van een nest en rust- plaats veroorzaken. Het nest dat verloren gaat, moet vooraf gecompenseerd worden met minimaal twee nieuwe plekken waar gebroed kan worden (paarse cirkel).

Een vervangende verblijfplaats kan een al voor de betreffende functie aanwezige geschikte, maar nog niet in gebruik zijnde plek zijn. Als onderzoek aantoont dat die plekken niet aanwezig zijn, kunnen nieuwe vervangende verblijfplaatsen worden gerealiseerd in de vorm van bijvoorbeeld kerkuilkasten, mits deze de betreffende functie kunnen overnemen voor een vergelijkbaar aantal kerkuilen.

Kerkuilen hebben de tijd nodig om aan nieuwe verblijfplaatsen te wennen. Gedurende deze gewenningsperiode is het nodig dat zowel de oorspronkelijke situatie als de nieuw aangebrachte vervangende voorzieningen beiden aanwezig zijn. Hierdoor kunnen de kerkuilen de voorzieningen ontdekken en verkennen voor de ingreep wordt uitgevoerd. Een voldoende lange gewenningsperiode is nodig om een minimaal succes van de maatregelen te waarborgen. Hoe dichter de vervangende verblijfplaats bij de oorspronkelijke verblijfplaats wordt gerealiseerd, hoe groter de kans is op succes.

In de laatste maand van de gewenningsperiode kan al aangevangen worden met het langzamerhand ongeschikt maken van de oorspronkelijke verblijfplaatsen.

Als een verblijfplaats tijdelijk ongeschikt is voor de kerkuil door tijdelijke werkzaamheden, bijvoorbeeld bij renovatie van een gebouw, kan na de verstoring de oorspronkelijke verblijfplaats hersteld worden. Voor de periode dat de werkzaamheden plaatsvinden, moet dan wel tijdig voor vervangende nestgelegenheid gezorgd zijn. Ook een tijdelijke achteruitgang van de functionaliteit is namelijk niet toegestaan.

Mogelijke maatregelen om het aanbod en functioneren van alternatieve verblijfplaatsen tijdens en na de werkzaamheden te garanderen, zijn:

- Voor elke verblijfplaats die aangetast of verwijderd worden minimaal twee, maar bij voorkeur meer nieuwe verblijfplaatsen aangeboden. Dit in de vorm van bijvoorbeeld kerkuilkasten (figuur 18) of toegangen in gebouwen (bijvoorbeeld schuren).
- Voor de vervangende verblijfplaatsen is het van belang dat:
 - Ze bij voorkeur in de directe omgeving (in de regel binnen 500 meter van de oorspronkelijke verblijfplaats, in het oorspronkelijke territorium) worden geplaatst, en buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden staan.
 - Ze op een voor de kerkuil geschikte wijze en plek worden opgehangen. Er kan een toegang tot het gebouw (schuur) waarin deze geplaatst wordt, worden gemaakt door bij (het ontwerp van) nieuwbouw een gat in de zolder te maken. Bij restauratie is het van belang de verblijfplaats bereikbaar te houden. Bij nieuwbouw kan een toegang tot het gebouw mogelijk worden gemaakt door in het ontwerp een rond gat in de zolder op te nemen. Bij een verbouwing van een boerderij kan de oude broedplaats ongemoeid gelaten worden, of een nestkast geplaatst worden.
 - Ze bij voorkeur minimaal drie maanden voor de start van de werkzaamheden, en bij voorkeur al in de periode september tot december, aanwezig zijn, om de vogels te laten wennen aan de nieuwe voorzieningen. Als de nieuwe verblijfplaats in dezelfde schuur wordt geplaatst als de verblijfplaats die aangetast wordt, dan is geen wenperiode nodig als de vervangende verblijfplaats vóór het broedseizoen aanwezig is.
 - De aangeboden vervangende nestgelegenheid voldoende veiligheid biedt tegen predatoren.
 - De aangeboden vervangende nestgelegenheid van voldoende duurzaam materiaal is
 - Het bevoegd gezag kan aanvullende eisen stellen aan het duurzaam bestendigen van beheer en onderhoud van de nieuwe voorzieningen.
- Nieuwe roestplaatsen moeten bij voorkeur op een andere plek worden gerealiseerd dan de nieuwe nesten. Ze kunnen de vorm hebben van een houten balk in een gebouw waardoor een rustige, donkere plek wordt gerealiseerd. Mogelijk dat deze plekken al aanwezig zijn, maar dat een gebouw voor kerkuilen toegankelijk gemaakt moet worden zodat ze die plekken kunnen bereiken.
- Het aantonen van de effectiviteit van de genomen maatregelen middels monitoring kan aan de orde zijn om een goed beeld van het effect op de populatie te kunnen krijgen en de gunstige staat van instandhouding te kunnen toetsen.

Figuur 18: voorbeeld van een kerkuilenkast. De kasten hebben bij voorkeur een hoogte van 45 centimeter, en een los, niet-scharnierend deksel (bron: Kerkuilen-werkgroep Betuwe-Oost)

Het bouwen van een uilentoren is een mogelijk effectieve maar vooralsnog experimentele maatregel. Nader onderzoek naar de effectiviteit ter plekke is nodig.

Afgeraden wordt om de vervangende kerkuilkasten te plaatsen:

- binnen 250 meter van een snelweg.
- aan de buitenkant van de schuur of in bomen.
- in schuren of andere gebouwen die ook door zwaluwen worden gebruikt als broedgelegenheid.

Verblijfplaatsen die door de werkzaamheden worden aangetast, kunnen tijdig voor het broedseizoen ongeschikt gemaakt worden door licht tot de verblijfplaatsen door te laten dringen, bijvoorbeeld door het verwijderen van het dak van de kerkuilenkast. Het is van belang dat dit voor de start van de werkzaamheden en na het tijdig realiseren van vervangende nest- en rustgelegenheid gebeurt.

Kader maatregel:

Zorgplicht/zorgvuldig handelen, waarborgen staat van instandhouding, behoud functionaliteit

3.3 Verbeteren habitat in bestaand of nieuw leefgebied maatregel

Het verbeteren van de kwaliteit van bestaand of het realiseren van nieuw geschikt habitat voor kerkuilen.

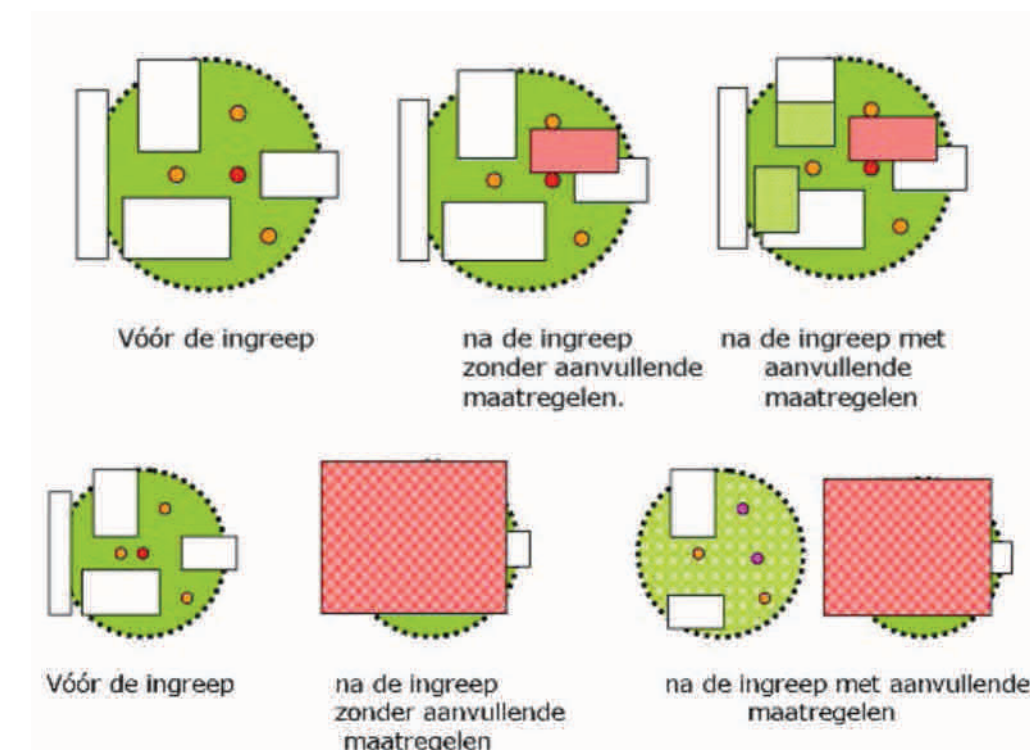
Het is van belang dat dit tijdig en buiten de invloedsfeer van de activiteiten gerealiseerd wordt.

Uitleg

Als een essentieel foerageergebied zijn functie niet meer kan vervullen, is het noodzakelijk voorafgaand aan de start van de eigenlijke activiteiten beheer- of inrichtingsmaatregelen te nemen om het aanbod en het functioneren van vervangend foerageergebied te garanderen:

Het nieuwe leefgebied moet voldoende van omvang en kwaliteit zijn om het territorium (figuur 19) en de populatie in stand te houden. Afhankelijk van de situatie zal bekeken moeten worden of er een vergelijkbare oppervlakte aan leefgebied gerealiseerd moet worden of dat er met minder volstaan kan worden. De nieuw aan te leggen elementen moeten bij voorkeur passend zijn bij de structuur en kenmerken van het omliggende landschap.

Figuur 19: Een ingreep (rood gearceerd) kan een gedeeltelijke (boven) of een volledige (onder) aantasting van de functionaliteit van een nest en rustplaats veroorzaken. Het functionele leefgebied kan worden hersteld door voor de kerkuil ongeschikte delen geschikt te maken (groen gearceerd) en bij nieuw gebied tevens nieuwe verblijfplaatsen aan te bieden (paarse cirkels).

Blijvende aanwezigheid van de nieuwe gebieden, met een beheer en onderhoud gericht op de kerkuil, is van belang. Het bevoegd gezag kan aanvullende eisen stellen aan het bestendigen van beheer en onderhoud van deze nieuwe gebieden. Aanleg van nieuw leefgebied in de vorm van een perceel of een overhoekje is vaak gemakkelijker duurzaam te realiseren dan een perceelsrand met aangepast beheer.

Bestaand of potentieel geschikt te maken habitat dat grenst aan de ingreep, maar dat buiten de invloedsfeer ervan valt, kan verbeterd worden. De exemplaren die moeten wijken, kunnen daardoor een plek vinden in de resterende oppervlakte van het leefgebied van de populatie. Uit het onderzoek blijkt dat het resterende gebied geen hoge dichtheid heeft vanwege een minder optimale habitatkwaliteit. Als de habitatkwaliteit wordt verbeterd, biedt het gebied plaats aan meer kerkuilen. Het gebied zit nu dus vol, maar er is plek voor meer broedparen bij een betere habitatkwaliteit. De maatregelen mogen niet ten koste gaan van het leefgebied van zittende exemplaren. De nieuwe verblijfplaats in het verbeterde gebied moet bij voorkeur binnen 800 meter van de plek van de oorspronkelijke verblijfplaats liggen.

Ook kan er op een grotere afstand een nieuwe habitat worden gerealiseerd. In dit nieuwe habitat kunnen evenveel kerkuilenparen een plek vinden als het aantal paren dat moeten wijken voor de werkzaamheden

Mogelijke maatregelen zijn:

- Zorgen voor behoud en zo mogelijk voor verbetering van de voedselmogelijkheden door beheer en inrichting gericht op het duurzaam aantrekkelijk maken van het gebied voor veel muizen.
Voorbeelden hiervan zijn:
 - extensief maaibeheer van grazige (brede) bermen, dijken en oevertaluds
 - zomen laten ontstaan op overgang van gras- of bouwland naar houtwallen en heggen
 - zorgen voor ruige en grazige terreinen
 - zorgen voor 3 tot 5 meter brede grasranden in agrarisch gebied, maar ook op bedrijventerreinen, golfbaanterreinen en dergelijke.
 - zorgen voor kruidenrijke akkerranden
 - kleinschalige maatregelen nemen, zoals de aanleg van zomergraanakkers. Een oppervlakte van 0,5 hectare per 20 hectare landbouwgebied is al effectief. Het graan moet blijven staan tot 15 maart
 - aanbrengen van takkenhopen of houtstapels
 - aanbrengen van muizenruiters die aantrekkelijk worden gemaakt met graan
 - aanbieden van fruit en zaden om muizen te lokken.
- Het nemen van maatregelen om verkeersslachtoffers onder kerkuilen, te voorkomen. Dit zijn bijvoorbeeld:
 - aanbrengen van opgaande begroeiing vlak langs de weg
 - beperken van de verkeersintensiteit en de snelheid, vooral als het donker is
 - hectometerpaaltjes niet te dicht bij de rijweg plaatsen, vanwege de zuigwerking van verkeer.
 - minder of geen hectometerpaaltjes in de berm plaatsen
 - verder van de weg af plaatsen van hogere paaltjes
 - verbeteren van het leefgebied op een afstand van meer dan 250 meter van de weg, waardoor er minder in de wegberm geïmagineerd hoeft te worden.
- het beveiligen van drinkwaterplekken
- Beperken van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en bestrijdingsmiddelen.
- De herstelmaatregelen voor het leefgebied moeten bij voorkeur binnen een straal van 800 meter van de (potentiële) nestplaats getroffen worden, maar niet binnen het territorium van een ander broedpaar.
- Het effect van deze maatregelen moet gemonitord worden.
- Het nieuwe leefgebied moet buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden liggen.
- Het nieuwe leefgebied moet tijdig gerealiseerd zijn om als zodanig te kunnen functioneren.

Monitoring van het effect van de maatregelen kan aan de orde zijn (dus door het bevoegde gezag worden voorgeschreven) om een goed beeld van het effect op de populatie te kunnen krijgen en de gunstige staat van instandhouding te kunnen toetsen.

Afgeraden wordt om een muisonvriendelijk bermbeheer, bijvoorbeeld door het regelmatig zeer kort maaien van de berm, uit te voeren. Dit kan nadelig zijn voor de muizenpopulatie en daarmee ook voor de kerkuil. De bermen kunnen namelijk een belangrijke voedselbron zijn in een agrarisch gebied waarin weinig muizen leven. Het is belangrijk in die situaties overhoekjes, ruigteranden en dergelijke te creëren op een behoorlijke afstand van de weg. Daarmee wordt het agrarische landschap een betere voedselbron voor de kerkuil.

Kader maatregel:

Behoud functionaliteit nesten, waarborgen staat van instandhouding

3.4 Faseren activiteiten in ruimte en tijd

Maatregel

Door activiteiten gefaseerd in de ruimte en tijd uit te voeren, kan er voor worden gezorgd dat er op elk moment voldoende functionerende verblijfplaatsen en leefgebieden aanwezig blijven.

Uitleg

Vanuit de delen die gehandhaafd blijven heeft de populatie de mogelijkheid te herstellen na een tijdelijke achteruitgang veroorzaakt door de activiteiten. Hierdoor kunnen kerkuilen verhuizen naar andere vrije gebieden in de directe omgeving, voor zover die de juiste kwaliteit hebben (gekreken). Van belang is dat er voldoende verblijfplaatsen functioneel blijven. Het veroorzaken van een tijdelijke achteruitgang van de populatie is juridisch gezien zonder ontheffing niet toegestaan.

Het faseren van de activiteiten in ruimte en tijd is per project maatwerk. Aanbevolen wordt dit in een werkplan vast te leggen. Er moet altijd een deskundige op het gebied van kerkuilen worden ingeschakeld. Bij een activiteit met een klein ruimtebeslag ligt fasering in de ruimte en tijd minder voor de hand.

Kader maatregel

Waarborgen staat van instandhouding

3.5 Inschakelen kerkuildeskundige

maatregel

De activiteiten worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van kerkuilen.

uitleg

Het bevoegd gezag verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis moeten zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt natuurwetgeving, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, Sovon, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

Kader maatregel:

Zorgplicht/zorgvuldig handelen

3.6 Opstellen ecologisch werkprotocol

maatregel

Een kerkuildeskundige stelt een ecologisch werkprotocol op. Dit ecologische werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en de inhoud moet bij de betrokken werknemers bekend zijn. De activiteiten moeten aantoonbaar volgens dit protocol worden uitgevoerd.

uitleg

In een ecologisch werkprotocol staat omschreven welke maatregelen getroffen worden om effecten op beschermde soorten te voorkomen. Ook staat erin hoe te handelen als deze effecten toch optreden. Er staat onder andere in vermeld:

- in welke periode gewerkt moet worden
- welke activiteiten op welke locatie(s) en op welk moment plaatsvinden
- welke maatregelen worden genomen en wat daarmee wordt gerealiseerd voor de kerkuil
- wanneer begeleiding door een kerkuildeskundige noodzakelijk is
- wie die kerkuildeskundige is en wat de deskundige exact gaat doen.

Kader maatregel:

Zorgplicht/zorgvuldig handelen

4 Activiteiten: effecten en te nemen maatregelen

In dit hoofdstuk staat van een aantal veelvoorkomende activiteiten een indicatie van negatieve effecten op de kerkuil. Ook staat hier bij welke activiteiten welke maatregel of maatregelen veelal in aanmerking komen. Dit gebeurt op hoofdlijnen. Elk project en elk gebied is uniek: maatwerk kan en is noodzakelijk.

4.1 Effecten van verschillende typen activiteiten

Verschillende typen activiteiten zullen andere effecten tot gevolg hebben. Belangrijk is het schaalniveau waarop de activiteiten zich afspelen en op welke wijze de kerkuil negatief beïnvloed wordt. Voor de kerkuil kan dan in grote lijnen de volgende driedeling worden gemaakt:

- activiteiten die zich over een grote oppervlakte afspelen: het gehele territorium is aan de orde: zowel de nestplaats als het foerageergebied
- activiteiten waarbij gebouwen als boerderijen, schuren, torens, e.d. betrokken zijn: deze hebben veelal alleen effect op de locaties van de nesten van kerkuilen
- activiteiten waarbij beplantingen, (hobby) landbouwpercelen, e.d. betrokken zijn: deze kunnen effect hebben op het foerageergebied van kerkuilen.

Activiteiten die op een groot gebied plaatsvinden, hebben effect op één of meer territoria. Vaak zal er niet de mogelijkheid zijn om voor elke verblijfplaats een alternatief te bieden, waardoor de functionaliteit niet behouden zal blijven. Door deze activiteiten moet rekening gehouden worden met sterfte van een groot aantal kerkuilen als er geen voorzorgsmaatregelen worden getroffen. De effecten op de staat van instandhouding van de populatie kunnen groot zijn. Deze effecten kunnen verminderd worden door gebieden geschikt te maken voor de kerkuil of door de activiteiten gefaseerd in ruimte en tijd uit te voeren.

Activiteiten die plaatsvinden aan bijvoorbeeld een schuur kunnen effect op een nest of op een slaapplaats hebben. Dit kan bijvoorbeeld als de schuur ontoegankelijk gemaakt wordt voor een kerkuil door het dichtmettelen (figuur 20) of met gaas dichtmaken van openingen. Activiteiten die plaatsvinden op percelen met landbouwkundig gebruik, al dan niet in de hobbymatige sfeer, hebben vooral effect op het foerageergebied van de kerkuil. De effecten op de staat van instandhouding van de populatie zijn vaak minder groot. Hier kunnen effecten verminderd worden door bijvoorbeeld percelen zodanig in te richten dat ze aantrekkelijk worden voor muizen.

Figuur 20: dichtgemetselde toegang (bron: Vogelbescherming Nederland)

4.2 In aanmerking komende maatregelen bij verschillende typen activiteiten

Afhankelijk van het type activiteit en de grootte van het gebied waar de activiteit plaatsvindt, is het toepassen van één of meer van de maatregelen die genoemd zijn in hoofdstuk 3 effectief. In de tabel van figuur 21 staat indicatief aangegeven bij een groot aantal veel voorkomende activiteiten welke maatregelen vrijwel altijd, welke vaak en welke meestal niet van toepassing zijn om negatieve effecten te vermijden of zoveel mogelijk te verminderen. Elk gebied en alle activiteiten zijn uniek. De maatregelen die genomen worden, betreffen dan ook altijd maatwerkmaatregelen. Afwijken van de genoemde maatregelen kan dan ook. Een onderbouwing waarom gekozen wordt voor (andere) maatregelen is noodzakelijk. Deze onderbouwing moet door een kerkuildeskundige worden aangeleverd.

Figuur 21: Indicatie van welke type maatregelen in aanmerking komen bij een aantal veel voorkomende activiteiten, afhankelijk van de grootte van het gebied waar de activiteit wordt uitgevoerd en de impact van de maatregel; xx = vrijwel altijd van toepassing, x = vaak van toepassing, o = vrijwel nooit van toepassing

Kerkuil	werken buiten kwetsbare periode	Alternatieve verblijfplaatsen aanbieden	verbeteren habitat in bestaand of nieuw leefgebied	faseren activiteiten in ruimte en tijd	inschakelen kerkuildeskundige	opstellen ecologisch werkprotocol
Groot gebied:						
Werkzaamheden met grondverzet, bijvoorbeeld bij stads- en dorpsuitbreiding, aanleg bedrijventerrein, grootschalige natuurontwikkeling, aanleg (brede) infrastructuur, groenprojecten, golfbanen	xx	xx	xx	xx	xx	xx
Rationaliseren, intensiveren in de landbouw	xx	xx	xx	xx	xx	xx
Één of een enkele boerderij, schuur, toren, gebouw, en dergelijke of werkzaamheden op een erf, tuin en dergelijke						
sloop van een gebouw, zoals een boerderij, schuur, toren	xx	xx	o	o	xx	x
renovatiwerkzaamheden, zoals dichtten van gaten, kieren en nissen, dakwerkzaamheden en isolatie	xx	xx	x	o	xx	x
werkzaamheden die op erf plaatsvinden, zoals tuinomvorming, bestraten, verharden, rommelhoekjes, takkenhopen en mesthopen opruimen, moestuin omzetten, kappen bomen	xx	o	xx	o	xx	o
Stoppen met agrarische bedrijfsvoering	x	x	x	o	x	o

Kerkuil	werken buiten kwetsbare periode	Alternatieve verblijfplaatsen aanbieden	verbeteren habitat in bestaand of nieuw leefgebied	faseren activiteiten in ruimte en tijd	inschakelen kerkuildeskundige	opstellen ecologisch werkprotocol
Gebruik gewasbeschermingsmiddelen, ongedierte bestrijding	xx	o	xx	o	xx	x
Aanbrengen (felle) verlichting in schuren en paardenbakken en dergelijke	xx	xx	xx	o	xx	x
Één of een enkel perceel, beplanting, en dergelijke						
Aanleg smalle infrastructuur Verhogen verkeersintensiteit bestaande infrastructuur	xx	x	xx	o	xx	x
verwijderen bomenrijen, singels, struwelen en dergelijke	xx	o	xx	o	xx	o
bouwen van één of een enkele woning	xx	o	x	o	x	x
Wijzigen landgebruik of beheer, zoals andere teelt en minder frequent maaien	xx	o	x	o	x	o
Gebruik gewasbeschermingsmiddelen, ongedierte bestrijding	xx	o	xx	o	xx	x
Specifieke activiteiten:						
Evenementen	xx	o	o	o	xx	xx
werkzaamheden die aan weginfrastructuur gerelateerd zijn, zoals de verhoging van de verkeersintensiteit en de aanleg van wegen, aanbrengen wegverlichting	x	x	xx	o	xx	xx

5 Bronnen

Literatuur

- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogels.
- Jong, J. de, 1995. De kerkuil en andere in Nederland voorkomende uilen.
- Jong, J. de, 2013. De kerkuil, handleiding voor beschermers. Uitgave SKWN, Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland. 132 p.
- SOVON, 2011. Handleiding BMP.
- 5.1.2e Barn owls: Predator-Prey Relationships and Conservation.
- Vogelbescherming, 2004. Kerkuil de boer op.

Websites

www.bij12.nl/natuur-en-landschap
www.kerkuil.com (kerkuilenwerkgroep, hier staan ook adressen van regiocoördinatoren)
www.rvo.nl

Totstandkoming publicatie

Deze publicatie is een bewerking van de voormalige soortenstandaard Kerkuil zoals deze door RVO.nl in afstemming met vertegenwoordigers van NGO's en verschillende experts van groene adviesbureaus in 2015 is opgesteld. Deze publicatie is in opdracht van het Interprovinciaal Overleg (IPO) door BIJ12 opgesteld en gecoördineerd.

Colofon

Dit is een publicatie van BIJ12 I werkt voor Provincies

BIJ12

Voor specifieke vragen met betrekking tot de uitvoering van de wet of beoordeling van een aanvraag, dient u contact op te nemen met de desbetreffende provincie

Bronvermelding

Kennisdocument Kerkuil, versie 1.0
BIJ12 juli 2017

Foto voorkant:

Publicatienummer

BIJ12-2017-011

Deze publicatie is tot stand gekomen in opdracht van het IPO en in afstemming met de provincies en het Ministerie van Economische Zaken opgesteld door BIJ12. BIJ12 is vanuit het Interprovinciaal Overleg (IPO) opgericht en werkt voor en met de 12 provincies op het vlak van uitvoering, informatievoorziening en kennisontwikkeling

BIJLAGE 1 Wet natuurbescherming

Hoofdstuk 3. Soorten

§ 3.1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Artikel 3.1

- 1 Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
- 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
- 3 Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
- 4 Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
- 5 Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Artikel 3.2

- 1 Het is verboden vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn dood of levend, of gemakkelijk herkenbare delen daarvan, of uit deze vogels verkregen producten te verkopen, te vervoeren voor verkoop, onder zich te hebben voor verkoop of ten verkoop aan te bieden.
- 2 Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing ten aanzien van vogels van soorten, genoemd in bijlage III, deel A, bij de Vogelrichtlijn, die aantoonbaar overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens deze wet zijn gedood of gevangen, onderscheidenlijk verkregen, en ten aanzien van delen of producten van die vogels.
- 3 Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing ten aanzien van bij algemene maatregel van bestuur aangewezen vogels van soorten, genoemd in bijlage III, deel B, bij de Vogelrichtlijn, die aantoonbaar overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens deze wet zijn gedood of gevangen, onderscheidenlijk verkregen, en ten aanzien van delen of producten van die vogels.
- 4 Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld over de verkoop, het vervoer voor verkoop, het onder zich hebben voor verkoop of het ten verkoop aanbieden van vogels van soorten, aangewezen op grond van het derde lid, en delen of producten van die vogels.
- 5 Een vogelsoort wordt op grond van het derde lid uitsluitend aangewezen, indien de handelingen, bedoeld in het eerste lid, uitgevoerd overeenkomstig regels als bedoeld in het vierde lid, er niet toe leiden dat het populatieniveau, de geografische verspreiding of de omvang van de voortplanting van deze soort in gevaar wordt gebracht of kan worden gebracht.
- 6 Het is verboden, anders dan voor verkoop, vogels, delen of producten als bedoeld in het eerste lid, onder zich te hebben of te vervoeren, tenzij deze vogels, delen of producten aantoonbaar overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens deze wet zijn gedood of gevangen, onderscheidenlijk verkregen.

Artikel 3.3

- 1 Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen van verboden als bedoeld in artikel 3.1 of artikel 3.2, zesde lid, ten aanzien van vogels van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van hun nesten, rustplaatsen of eieren.
- 2 Provinciale staten kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van verboden als bedoeld in artikel 3.1 of artikel 3.2, zesde lid, ten aanzien van vogels van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van hun nesten, rustplaatsen of eieren.
- 3 Onze Minister kan ontheffing of vrijstelling verlenen van:

BIJLAGE 2 Jaarrond beschermde nesten

Vogels nemen in de Wet natuurbescherming een bijzondere positie in. De basis hiervoor vormt de Europese Vogelrichtlijn, waarin onder meer de bescherming gereguleerd is van alle inheemse en regelmatig voorkomende trekvogels, zodat deze 'kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten'. De wet natuurbescherming geeft aan dat álle broedende vogels, hun broedplaatsen én de functionele omgeving van de broedplaatsen beschermd zijn tijdens de broedperiode.

Daarnaast zijn er een aantal kwetsbare vogelsoorten waarvan de nesten ook jaarrond zijn beschermd. RVO.nl heeft daartoe in 2009 een (aangepaste) lijst opgesteld met vogelsoorten die dit betreft. Het is een indicatieve lijst die als hulpmiddel gebruikt kan worden bij het bepalen of er voor een ruimtelijke ingreep een ontheffing aangevraagd moet worden en om te kijken welke mitigerende maatregelen nodig zijn. Zie <https://mijn.rvo.nl> (zoeken op jaarrond beschermde nesten). Het is geen uitputtende lijst en op de lijst kunnen uitzonderingen ontstaan waardoor het nest van een bepaalde soort toch niet jaarrond beschermd is. Voor meer informatie kunt u zich richten tot de provincie alwaar de desbetreffende activiteit plaatsvindt.

Er wordt onderscheid gemaakt in vijf categorieën, waarbij de nesten van categorie 1 tot en met 4 jaarrond beschermd zijn en categorie 5 alléén tijdens de broedperiode. Hierbij geldt echter dat wanneer 'zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden' dat rechtvaardigen, ook de nesten van categorie 5 soorten jaarrond beschermd kunnen zijn. Voor deze soorten is daarom vaak ook inzicht nodig in de nesten en rustplaatsen in het plangebied en de omgeving. De onderscheiden categorieën zijn:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, ook buiten het broedseizoen gebruikt worden als vaste rust- en verblijfplaats (Steenuil)
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing of biotoop zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (Roek, Gierzwaluw en Huismus)
3. Nesten van vogels, zijnde géén koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (Grote gele kwikstaart, Kerkuil, Oehoe, Ooievaar en Slechtvalk)
4. Nesten van vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Sperwer, Wespendif en Zwarte wouw)
5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen (diverse soorten waaronder Boerenwaluw, Groene specht en Torenvalk)

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens definitief geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	6, 11, 22, 23, 25, 32, 36